

Vergaderjaar 1983–1984

18 039

Sportbeleid

Nr. 3

NOTITIE**INHOUDSOPGAVE**

	Blz.
Hoofdstuk I. Plaats en waarde van de sport	7
a. De waardering van de sport	7
b. Inspelen op de toekomst	8
Hoofdstuk II. Accenten en knelpunten	9
A. Een accent op het stimuleren van blijvende sportbeoefening	9
1. Het aanbod en de bereikbaarheid	11
a. Organisatie	12
b. Leiding	13
c. Ruimtelijke voorzieningen	15
* Kostenbesparende maatregelen	15
* Vrijetijdsaccommodaties	15
* Verenigingsaccommodaties	15
* Stichting Waarborgfonds Sport	16
2. De plaats en de functie van de georganiseerde sport	16
3. Beslissingen die op korte termijn moeten worden genomen met het oog op de toekomst	16
B. Een accent op het in stand houden van de kwaliteit van de sportbeoefening	17
1. Sport en gezondheid	18
2. Veiligheid van en rondom sportbeoefening	19
3. Vrijwilligersopleidingen	21
4. Het proces van (pseudo-)professionalisering	22
5. De positie van de topsporters	23
C. Een accent op de plaats van de sport in de internationale samenwerking	23
1. Sport in de internationale verhoudingen	24
a. De rol van de sport	24
b. De verantwoordelijkheid van de sport	24
2. Sport en ontwikkelingssamenwerking	24
D. Een accent op de beleidsafstemming	25
a. De bestuurlijke structuren en de sport	25
b. De verhouding tot het particulier initiatief	26
c. De sportoverlegstructuur in Nederland	26
1. De invloed van landelijke impulsen op het lokaal beleid	27
2. De betekenis van horizontale planning	28

Hoofdstuk III. Beleidsvoornemens	29
A. Het accent op blijvende sportbeoefening en gezonde leefstijl	29
1. Behoud en bevordering van sportdeel-neming binnen de georganiseerde sport	29
2. Sport overdag	29
3. Sport buiten de georganiseerde sportkaders	30
4. Informatieproject	31
5. Specifieke aandachtsgroepen	31
6. Vrijetijdsaccommodaties en de sport	31
7. Betaalbaarheid van sportbeoefening	32
8. Beslissingen met het oog op de toekomst	32
B. Het accent op de kwaliteit van sport-beoefening	32
1. Sport en gezondheid	33
2. Veiligheid in en rondom sport	33
3. Opleiding en begeleiding	34
4. Professionalisering en rechtspositionele vraagstukken	35
C. Het accent op de plaats van de sport in de internationale samenwerking	35
D. Het accent op afstemming van beleid	35

HOOFDSTUK I. PLAATS EN WAARDE VAN DE SPORT

In dit hoofdstuk zullen achtereenvolgens aan de orde komen:

- a. de waardering van de sport;
- b. het inspelen op de toekomst.

a. De waardering van de sport

De sport wordt om uiteenlopende redenen vrijwel allerwege gewaardeerd. Het gaat daarbij om de waarden van sportbeoefening voor de samenleving, zoals de bijdrage die de sport levert aan fitheid en gezondheid, sociale ontplooiing en integratie, alsook aan de vorming en harmonieuze ontwikkeling en de mogelijkheden tot een positieve tijdsbesteding die de sport de jeugd, maar ook de volwassenen biedt. Voorts wordt gewezen op het plezier en de ontspanning die sportbeoefening als vrijetijdsbesteding kan schenken.

In dit verband is het van belang te constateren dat sportbeoefening – wat participatie en eraan bestede tijd betreft – een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding is. Mede gezien de andere aan sportbeoefening toegekende waarden, wordt vanuit het beleid dan ook bewust aandacht gegeven aan de plaats en de betekenis die de sportbeoefening in een gevarieerd patroon van mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding heeft.

Door de internationale dimensie van de sport hebben de genoemde waarden «externe» complementen. De sport «vertegenwoordigt» een deel van de inheemse samenleving in het internationale verband en brengt individuen, uit verschillende culturen afkomstig, over de grenzen heen bijeen.

De sport is in onze samenleving een bij uitstek particuliere activiteit in een maatschappelijke sector, die frequent circa vier miljoen mensen in omstreeks 30.000 verenigingen omvat. Dit grote organisatorische geheel wordt voornamelijk geleid en bestuurd door vrijwilligers. Aldus draagt de sport in aanzienlijke mate bij tot het individuele welzijn. Vooral waar sport in georganiseerd verband wordt bedreven, wordt bovendien de sociale integratie bevorderd.

Er bestaat echter ook een ander beeld van de sport. Daarbij gaat het om bepaalde verschijnselen die zich met name in de sfeer van de top- en beroepssport voordoen. Gelet op het feit dat de media veel aandacht besteden aan juist deze sportvormen komen zaken als supportersvandalisme, spelverruwing, ongevallen, blessures, financiële tekorten, trainersontslagen enz. uitgebreid onder de aandacht van het grote publiek. De sport als geheel loopt daarmee het gevaar op uitwassen – die in relatief weinig takken van sport voorkomen – te worden beoordeeld. Voorts dient daarbij bedacht te worden dat deze uitwassen bepaald niet uitsluitend hun oorzaak in de sportbeoefening vinden, noch tot de sport beperkt blijven. Een dergelijke beeldvorming van de sport dreigt de positieve beleving van de overgrote meerderheid van de miljoenen sportbeoefenaren¹ in en buiten georganiseerd verband te overschaduwen. Het doet mijns inziens te kort aan de eerder genoemde waarden en dus aan de betekenis van de sport voor de samenleving en aan de inzet van ongeveer 600.000 vrijwilligers, die veelal op grond van de eigen sportieve ervaringen met de sport bereid zijn (soms veel) tijd en geld aan de eigen sportbeoefening of die van anderen te besteden.

Het is om die reden dat opeenvolgende bewindslieden een sportbeleid hebben gevoerd, gericht op gezondheid, op de lichamelijke en geestelijke ontplooiing van het individu en op de sociale integratie van alle groepen. Heden ten dage zijn daar nieuwe doelstellingen bijgekomen te weten de mogelijkheden van de individuele burgers om zichzelf in hun omgeving te kunnen handhaven en hun fysieke en geestelijke status te versterken. Daarnaast kan sport maatschappelijk achtergebleven of in achterstand gerakende groepen motiveren tot integratie, alsmede de jeugd de weg wijzen naar een gezonde levenshouding.

¹ Waar over sportbeoefenaren wordt gesproken, worden niet alleen sportmannen doch uiteraard ook sportvrouwen bedoeld.

Bij dit alles dient bedacht te worden dat de sport voor een aanmerkelijk deel door de beoefenaars zelf wordt gefinancierd, door vrijwilligers wordt geleid en decentraal, meestal in nabij gelegen sportaccommodaties wordt bedreven, in organisaties waarin het democratisch beginsel van de vereniging vanzelfsprekend is.

Ik acht het mogelijk dit beleid voort te zetten zonder dat de (rijks)overheid vergaand regelend, betuttelend of bemoeizuchtig optreedt of in de wijze van sportbeoefening behoeft in te grijpen. Een bescheiden overheidsbijdrage is veelal voldoende.

Van betekenis is ten slotte dat het sportbeleid, ondanks de ook in financieel opzicht relatief geringe betrokkenheid van de rijksoverheid met de feitelijke sportbeoefening, raakvlakken heeft met vrijwel alle delen van het nationale politieke beleid, waarbij de afstemming van beleid een noodzakelijk element is.

De noodzaak tot inter- en intradepartementale samenwerking volgt uit de aard van het sportbeleid. Zo is bij voorbeeld samenwerking tussen delen van het eigen ministerie gewenst als het gaat om gezondheidsvoorlichting en -opvoeding, in het bijzonder als het gaat om het deelbeleid dat is gericht op het nemen van ontmoedigingsmaatregelen voor het tabaksgebruik en het voorkomen van misbruik van alcohol. Juist dan kan de relatie tussen sport en jeugd draaipunt van het beleid zijn. Vanuit de sport bestaan echter daarnaast verbindingen met het gehandicapten-, minderheden-, jeugd- en vrijwilligersbeleid. Ook als het oog gericht wordt op beleidssonderdelen van de ministeries van Justitie (veiligheid en vandalisme), Landbouw en Visserij (openlucht-recreatiebeleid), Economische Zaken (o.a. toerisme en vestigingsbeleid sportscholen), Financiën (fiscale aangelegenheden), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (sociale verzekeringen), Onderwijs en Wetenschappen (lichamelijke opvoeding en schoolsport, beroepsopleidingen en accommodaties), Binnenlandse Zaken (openbare orde) en Verkeer en Waterstaat (waterrecreatie, sportbeoefening op de openbare weg), dan blijkt dat er vele raakvlakken met het sportbeleid zijn.

b. Inspelen op de toekomst

Sinds 1974, het jaar waarin de Nota Sportbeleid het licht zag, hebben zich verschillende maatschappelijke ontwikkelingen voorgedaan, die in de naaste toekomst, zelfs in versterkte mate, voor het sportbeleid van belang zijn. Het gaat daarbij vooral om de volgende ontwikkelingen:

- de bevolking vergrijst;
- bevolkingsgroepen die tot voor kort niet aan sportbeoefening wilden of konden deelnemen, bij voorbeeld de geestelijk en lichamelijk gehandicapten, wensen nu nadrukkelijk deel te nemen aan sportactiviteiten;
- de samenleving krijgt in toenemende mate een multicultureel karakter;
- het besteedbare inkomen zal aanvankelijk afnemen, wellicht in latere jaren weer toenemen;
- het aantal uren dat de mens in zijn leven aan arbeid besteedt is afgenomen en zal – wellicht zelfs aanzienlijk – verder dalen;
- de noodzaak tot het verrichten van lichamelijke inspanning tijdens de arbeid zal, naar mag worden aangenomen, door veranderde werkomstandigheden verder verminderen;
- de wereld zal onder invloed van de media kleiner worden, in die zin dat individuele dan wel collectieve activiteiten eerder grensoverschrijdend zullen zijn, maar ook dat gebeurtenissen of situaties elders invloed uitoefenen op de besluitvorming in nationale en vervolgens internationale kaders.

In het bijzonder wil ik aandacht geven aan een voor de sportbeoefening bij uitstek relevante ontwikkeling, namelijk de toeneming van de vrije tijd. Groeiende werkloosheid, vroegtijdige(r) uittreding, vergroting van mogelijkheden tot deeltijdarbeid en arbeidstijdverkortingen zullen de vrije tijd voor de bevolking als geheel doen toenemen. In het bijzonder zal dit gelden

voor bepaalde categorieën van de bevolking, zoals degenen die door langdurige, soms blijvende werkloosheid niet langer beroepsmatig actief zijn. Waar beroepsmatige arbeid als mogelijkheid tot ontplooiing, als middel tot sociale contacten en als toegang tot sociaal prestige wegvalt, kan noodgedwongen vrije tijd voor de betrokken mensen een probleem worden.

Meer in het algemeen zal de toeneming van vrije tijd vragen oproepen rond verdeling en spreiding van de vrije tijd en ten aanzien van de mogelijkheden van de besteding ervan. Het is dan ook voor de komende jaren van het grootste belang in het beleid een afstemming te vinden tussen enerzijds de in omvang toenemende en wat spreiding betreft meer gevarieerde vrije tijd en anderzijds de mogelijkheden tot een gevarieerd patroon van vrijetijdsbesteding.

Voorts zal in het bijzonder voor de nog steeds groter wordende categorie mensen die hun vrije tijd als noodgedwongen ervaren, ernaar moeten worden gestreefd een perspectief te bieden op een blijvend zinvol kunnen functioneren in de samenleving.

Hieraan en aan de besteding van de vrije tijd in het algemeen kan het sportverenigingsleven vanuit zijn eigen doelstellingen met zijn veelheid aan functies en activiteiten een positieve bijdrage leveren aan één van de vormen in een gevarieerd patroon van vrijetijdsbesteding. Sportdeelname, zowel in de vorm van actieve sportbeoefening als in de vorm van vrijwilligerswerk (al dan niet met behoud van uitkering) verschaft aldus een belangrijke mogelijkheid tot zinvolle vrijetijdsbesteding, het behoud van contacten en het doorbreken van een sociaal isolement.

Het beleid voor sport zal meer dan voorheen met deze ontwikkelingen rekening dienen te houden ten einde zoveel mogelijk mensen de mogelijkheid te bieden en aan te zetten om in de waarde van de sport te delen.

Het beleid van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur dient nog meer dan in het verleden gericht te zijn op keuzes «vóór» en niet «tegen». Het sportbeleid dient mede daarom gebaseerd te zijn op de overtuiging dat sportbeoefening een positieve bijdrage levert aan de volksgezondheid. Sport en de toenemende aandacht voor gezonde leefgewoonten sluiten goed op elkaar aan. Het beleid dient in eerste instantie te worden gericht op stimulering van de bestaande organisaties, waar mogelijk op samenwerking tussen de organisaties zelf en op samenwerking met de overheid en waar noodzakelijk op de ontwikkeling van nieuwe organisaties. Ik hecht eraan te benadrukken dat het bij dit alles er niet om gaat het beleid van die organisaties te bepalen, doch om – met het oog op de maatschappelijke betekenis van de sport – de doelmatigheid van hun werkzaamheden te (doen) verhogen.

HOOFDSTUK II. ACCENTEN EN KNELPUNTEN

Algemeen

Gezien de hiervoor geschetste plaats en waarde van de sportbeoefening, meen ik dat op vier terreinen een eigentijds accent dient te worden gelegd:

- ten eerste op het stimuleren van blijvende sportbeoefening o.a. uit een oogpunt van het bevorderen van een gezonde leefstijl;
- ten tweede op het bewaken van de kwaliteit van sportbeoefening o.a. uit gezondheidsoverwegingen;
- ten derde op het bevorderen van een samenhangend beleid in de internationale verbanden;
- ten vierde op het vergroten van de samenhang van het beleid gevoerd door alle organisaties die bij de sportbeoefening zijn betrokken.

A. Een accent op het stimuleren van blijvende sportbeoefening

Regelmatige sportbeoefening is van belang voor de ontwikkeling en het onderhouden van de conditie van lichaam en geest. Uit studies en onder-

zoekingen komen bij herhaling aanwijzingen dat een regelmatige sportbeoefening gezondheidsbevorderende effecten heeft. Het blijkt dat sportbeoefening vrijwel altijd een vermindering oplevert van de risicofactoren, zoals hypertensie, obesitas (vetzucht) en stress, die bijdragen tot de totstandkoming van hart- en vaatziekten. Het niet-sporten of het gebrek aan regelmatige beweging wordt, anders gezegd, alom gezien als een niet te negeren risicofactor in het kader van de preventie van hart- en vaatziekten. De uitdrukking «rust roest» is hier van toepassing.

Sportbeoefening heeft een aantoonbaar positief effect op de normaal bij ouderen aanwezige ouderdomssymptomen in het houdings- en bewegingsapparaat. Het ongemak van structurele afwijkingen aan dit apparaat blijkt door sportbeoefening sterk te kunnen worden gereduceerd. Men kan ervan uitgaan dat sportbeoefening een preventieve invloed heeft op het houdings- en bewegingsapparaat van het menselijk lichaam. Voorts blijkt dat bij mensen, die aan regelmatige sportbeoefening hebben gedaan, het herstel van een hartinfarct sneller verloopt, terwijl het aantal hartinfarcten met dodelijke afloop beduidend minder is.

Ook is er een meer indirecte positieve werking van sportbeoefening op gezondheid aanwijsbaar. Een recent onderzoek² levert als gegeven op dat mensen die regelmatig aan sport doen, minder roken en minder medicijnen gebruiken. Dit beeld is consistent met de gedachte dat sportbeoefening en een gezond leefgedrag direct met elkaar te maken hebben. Sport kan worden beschouwd als een alternatief voor ongezonde consumptiegewoonten. Sport kan ook bijdragen tot het neutraliseren van spanningen in het werk of het gezin en kan het gebrek aan beweging compenseren. Blijvende sportbeoefening is uit gezondheidsoverwegingen een noodzaak, het stimuleren ervan evenzeer, met het oog op de levensloop van de tegenwoordige mens.

Sport, spel en beweging maken bij het opgroeiende kind in het algemeen op vanzelfsprekende en harmonische wijze deel uit van het leven. De natuurlijke drang van het kind tot bewegen wordt echter al snel onderdrukt door de aanpassing van opvoeding en vorming aan de intellectuele eisen die onze samenleving stelt. Het onderzoek³ dat in de laatste tien jaren is gedaan laat zien dat vanaf het 13de levensjaar de neiging sport te beoefenen enigermate afneemt met een relatief grote terugval rond het 16de jaar. Hoewel de oorzaken van die verminderde neiging tot sportbeoefening niet geheel duidelijk zijn, is het opvallend dat deze terugval globaal samenvalt met de periode van het voortgezet onderwijs. In hun reactie wijzen de Koninklijke Nederlandse en de NFWS erop dat het hier gaat om een gecompliceerd probleem dat niet los moet worden gezien van de levens- of ontwikkelingsfase van het kind.

Ik ben het met deze organisaties eens. Zonder de schuldvraag te willen stellen, ligt het toch voor de hand om voor die periode de relatie met het onderwijs in de lichamelijke opvoeding nader te bezien. Tot dusverre wordt ervan uitgegaan dat het stimuleren van het lichamenlijk actief zijn en van de sportbeoefening, alsmede van het wegnemen van eventuele drempels voor de deelneming aan deze activiteiten vooral verloopt via het bewegingsonderwijs, dat zinvolle vormen voor het latere vrijetijdsgedrag beoogt aan te reiken.

De vraag kan gesteld worden of deze veronderstelling voldoende realiteitsgehalte heeft, voorts of de resultaten van het bewegingsonderwijs nog wel voldoende mogen worden geacht. Verder kan men zich de vraag stellen of het accent binnen de doelstellingen van het bewegingsonderwijs niet meer dan tot nu toe het geval is, gericht zou moeten worden op het kennismaken met een grote scala van sportactiviteiten, waarbij leerlingen doelgericht worden voorbereid op blijvende sportbeoefening. De vraag is daarnaast gewettigd of op dit gebied niet mede een taak is weggelegd voor de bestaande sportstructuren om nieuwe, eigensoortige vormen van opvang en behoud van de jeugd te bieden.

² P. Deurenberg, «Sporten, ja gezond», Wageningen juni 1983.

³ Sportbeoefening en haar organisatiegraad 1974 – Manders en Kropman; Sportbeoefening in Nederland, 1978 – Inter-view B.V.; Sportbeoefening, Drempels en Stimulansen, 1982 – Manders en Kropman.

Deze vragen zijn des te meer relevant omdat tot dusverre de neiging van bepaalde leeftijdsgroepen om minder te bewegen zich vertaalt in stagnerende ledentallen van de sportverenigingen, waaraan overigens ook de voortgaande vergrijzing van de samenleving debet is. Op dit aspect van met de leeftijd afnemende sportdeelname zal nog nader worden ingegaan.

Onderzocht dient mijns inziens te worden hoe de functie van het bewegingsonderwijs voor de sport kan worden verbeterd. Dat onderzoek staat uiteraard onder de druk van het feit dat het vakonderwijs in de lichamelijke opvoeding bij het basisonderwijs en de lessen lichamelijke opvoeding in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs ter discussie staan.

Voorkomen dient te worden dat er beslissingen van structurele aard genomen gaan worden zonder dat er een fundamentele afweging van de mogelijke gevolgen heeft plaatsgevonden. Dit vraagt om een beleid van bredere aanpak, gerelateerd aan een duidelijk regeringsstandpunt. Beleidspartners van zowel de sport als de lichamelijke opvoeding zullen zich hierover gezamenlijk moeten beraden. Dit komt tevens tegemoet aan de verschillende commentaren (NSF, IPO, NFWS) waarin wordt gesteld dat de relatie sport en lichamelijke opvoeding nadere beleidsafstemming behoeft. Ik kom hierop in mijn beleidsvoornemens terug.

Ook, of beter nog juist, na de schoolperiode kan sport een tegenwicht vormen voor de neiging – aanvankelijk door vooral maatschappelijke oorzaken opgeroepen – om minder te bewegen; een neiging die door de hedendaagse samenleving te zeer als normaal wordt aanvaard. Naar mijn mening is het tijd de functie van de sport te bezien in het licht van de zich nadrukkelijker aandienende conjuncturele en structurele stoornissen in de leef- en werksituatie. Sport kan een functie uitoefenen bij de opvang van de gevolgen daarvan.

De genoemde onderzoekingen laten voorts een opvallende breuk zien in de sportbeoefening rond het 35ste tot 40ste jaar. De drang tot beweging neemt nadien gestaag af en resulteert uiteindelijk voor velen in een hoge mate van inactiviteit bij en in de jaren na de pensionering. Voor zover op die leeftijd nog sport wordt beoefend, liggen daaraan niet zelden meer rationale fitheidsoverwegingen ten grondslag dan dat het plezier, dat sportbeoefening kan geven, een drijfveer is. Het terugdringen van de met het ouder worden toenemende bewegingsarmoede zal in het beleid meer dan tot dusverre aandacht moeten krijgen.

Uitgaande van de boven ontvouwde gedachtengang vragen drie zaken in het bijzonder de aandacht:

1. Het aanbod en de bereikbaarheid van mogelijkheden tot sportbeoefening.
2. De plaats en de functie van de georganiseerde sport.
3. De beslissingen, die op korte termijn moeten worden genomen met het oog op de toekomst.

1. Het aanbod en de bereikbaarheid

Om een zo groot mogelijk deel van de bevolking overeenkomstig eigen aanleg, wensen en mogelijkheden de weg in en naar de sport te laten vinden is het noodzakelijk dat een zo breed en gevarieerd mogelijk activiteitenprogramma wordt aangeboden.

De georganiseerde sport met zijn 30 000 verenigingen en vele honderdduizenden vrijwilligers voorzien in hoge mate in de bestaande behoefte. Het feit dat thans omstreeks vier miljoen beoefenaren hun weg naar de sportvereniging vinden moge als bewijs gelden voor het feit dat het met de bereikbaarheid, c.q. betaalbaarheid, bepaald niet slecht gesteld is. Desalniettemin staat het vast dat zeer velen de weg naar de georganiseerde sport niet kunnen vinden dan wel ondanks eerdere participatie van de traditionele sportbeoefening vervreemd zijn geraakt. Kennelijk schiet het aanbod in zekere mate te kort, dan wel is het beschikbare aanbod niet goed

toegesneden op de behoefte van bepaalde groepen individuen. Dat daarbij wijzigingen in de school-, leef- en werksituatie een bepaalde rol kunnen spelen beaamt ik graag.

Uiteraard is in Nederland ieder vrij om naar eigen wens al dan niet sport te beoefenen. Dat beginsel neemt echter niet weg dat de overheid, mede gezien de eerdergenoemde waarden van de sport, de verantwoordelijkheid heeft naar wegen te zoeken om de deelneming aan sportbeoefening te stimuleren en belemmeringen weg te nemen. Daarbij is voorlichting een middel, evenals overleg met de kaders van de georganiseerde sport.

Hoewel ik bij dit alles in eerste instantie aan Nederlandse organisaties en verhoudingen denk, heeft deze verantwoordelijkheid ook een bredere scope. In dit verband wijs ik op het Internationale Handvest van Lichamelijke Opvoeding en Sport van de Unesco, dat het recht van ieder op lichamelijke opvoeding en sport erkent en waarin onder andere om internationale samenwerking wordt gevraagd.

Het behoeft nauwelijks betoog dat de financiële drempel, die per tak van sport verschilt, een belangrijke rol speelt als het gaat om de vraag naar de bereikbaarheid van de sport. Elke poging om op de behoefte aan sportbeoefening in te spelen zal dan ook mede moeten inhouden het wegnemen dan wel verlagen van eventuele bestaande drempels, niet alleen van organisatorische en institutionele, maar ook van financiële aard.

Voor de sport betekent dit alles dat aandacht nodig is voor:

- a. organisatie;
- b. leiding;
- c. ruimtelijke voorzieningen.

a. organisatie

De georganiseerde sport neemt bij de opvang van, nu reeds zeer vele, sportbeoefenaren een centrale plaats in. Het ligt in de rede deze lijn door te trekken als het gaat om nieuwe categorieën respectievelijk potentiële sportbeoefenaren. Voor de gemiddelde sportvereniging zal deze extra opvang echter niet zo eenvoudig tot uitvoering zijn te brengen. Problemen waarvoor men komt te staan zijn:

– Wat de opvang van vrouwen betreft: er nemen in de eerste plaats verhoudingsgewijs minder vrouwen aan sport deel dan mannen; deze ondervertegenwoordiging van vrouwen komt vooral tot uiting in de bezetting van bestuursfuncties. In de tweede plaats wordt van oudsher de sportbeoefening voor mannen en vrouwen overwegend in gescheiden circuits georganiseerd; er bestaan afzonderlijke mannen- en vrouwencompetities. De laatste tijd maken vrouwen in verscheidene takken van sport duidelijk dat zij die scheiding willen doorbreken. Daarbij stuiten zij niet zelden op gebrek aan bereidheid bij de – zoals gezegd meest mannelijke – bestuurders om aan dergelijke emancipatoire verlangens tegemoet te komen.

– Leden van minderheidsgroepen doen verhoudingsgewijs weinig aan sport. Mogelijke oorzaken daarvan zijn de onbekendheid met hetgeen sport kan betekenen en met de mogelijkheden die er op sportgebied in Nederland bestaan. Daarnaast ervaren leden van minderheidsgroepen drempels die hen ervan weerhouden binnen bestaande verenigingen aan sportactiviteiten deel te nemen. Voor het sportbeleid voor minderheden betekent dit dat gekozen zal worden voor een tweesporenbeleid: enerzijds zal voorlichting worden verstrekt en de openstelling van de bestaande sportwereld voor leden van minderheidsgroepen worden bevorderd, anderzijds zullen «eigen», gesegregeerde verenigingen tot stand kunnen komen ten einde de beoefening van sport in een vertrouwde omgeving te kunnen laten plaatsvinden, rekening houdend met de eigen aard en sportcultuur van minderheidsgroepen.

– Gehandicapten vragen een specifieke aanpak van de praktische sportbeoefening, maar ook van de structurering daarvan in lokale organisatiekaders. Structurering binnen eigen, dat wil zeggen categoriale, gehandi-

captensportkaders vereist vanwege het veelal onvoldoende draagvlak binnen de grenzen van één gemeente al gauw een bovengemeentelijke aanpak met alle problemen van dien. Het sportbeoefenen binnen lokale organisatiekaders betekent in veel gemeenten een beroep op algemene sportvoorzieningen, i.c. de «gewone» sportverenigingen.

- Oudere sportbeoefenaren wensen een andere aanpak van trainingen en/of wedstrijden.
- Diegenen die willen sporten in de – toenemende – tijd die voor hen beschikbaar is buiten de avonden en het weekeinde, vragen naar uitbreiding van de mogelijkheden tot sportbeoefening overdag; daarbij dient bedacht te worden dat de bezettingsgraad van veel accommodaties nu al erg hoog is en de mogelijkheden tot intensiever gebruik beperkt.
- Een groot aantal mensen geeft te kennen wel sport te willen beoefenen, maar geen binding te willen hebben met een vereniging.
- Sommige mensen willen meer dan één sport doen en vinden het lid worden van meer verenigingen een financieel bezwaar.

In enkele reacties (CIOS, NFWS) werd betwijfeld of sportverenigingen zonder meer in staat en bereid zullen zijn nieuwe categorieën sporters op te vangen. Ik heb daar meer vertrouwen in dan deze organisaties. Ik heb dit, daar de NSF te kennen heeft gegeven dat de sport de uitdaging van nieuwe taken zal willen aannemen en waar maken.

Naast de noodzaak om in te spelen op de vraag van groepen die aan sportbeoefening zouden toekomen als het door hen gewenste klimaat zou bestaan, staat de sportwereld voor nog een heel ander probleem: het verloop van de belangstelling van de traditionele ledenkring. Een zeker verloop heeft zich om verschillende redenen uiteraard altijd voorgedaan. Opvallend is nu echter het vrij sterke verloop rond bepaalde leeftijden, zoals hierboven al is aangegeven.

Er zijn wel takken van sport die niet of zeer weinig met teruglopende belangstelling te kampen hebben. Bovendien is het sportaanbod gelukkig geen statisch gegeven; er zijn reeds takken van sport (resp. verenigingen) waarin het aanbod nadrukkelijker wordt gericht op specifieke behoeften, bij voorbeeld de veteranensport of gehandicaptensport. Voor de sport als geheel kan de conclusie echter luiden dat kennelijk van het sportactiviteitsaanbod voor bepaalde leeftijdsgroepen minder aantrekkingskracht uitgaat.

Problemen op het niveau van de sportvereniging staan niet op zich zelf, maar kunnen verband houden met het functioneren van de bondsapparaten. Ook daar staat de sportwereld voor problemen. Met name in de financieel-administratieve en managementsfeer worden aan het personeel van bondsbureaus steeds hogere eisen gesteld. Er moeten nieuwe oplossingen worden gevonden voor problemen op het specialistische gebied van management en automatisering. Op dit moment ontbreekt het de bondsbureaus veelal aan hiertoe voldoende gekwalificeerd kader.

b. Leiding

Elke kandidaat-sportbeoefenaar die tot een sportvereniging toetreedt dan wel een sportschool bezoekt of gaat deelnemen aan een sportinstuif, aerobic-dancing of body-building levert in feite zich zelf of zijn kind over aan de in de vereniging of de school aanwezige leiding. Nu heeft een potentiële sportbeoefenaar vrijwel altijd slechts een zeer beperkte kijk op de kwaliteit van de leiding. Het inzicht neemt veelal toe naarmate de sportbeoefening langduriger en intenser wordt.

Als de kwaliteit van de leiding in de sport ter discussie komt, dient vooropgesteld te worden dat deze in zekere mate gewaarborgd wordt door het uitgebreide systeem van vrijwilligersopleidingen dat de landelijke sportbonden met hulp van het ministerie van WVC hebben opgezet.

Daarnaast besteden de sportverenigingen zelf nogal wat zorg aan de sporttechnische begeleiding.

Desalniettemin komt het mij gewenst voor het opleidingssysteem opnieuw te bezien. Met name zal daarbij de aandacht uit moeten gaan naar vrijwilligersopleidingen. Ten einde de vrijwillige inzet zoveel mogelijk te behouden zullen de eisen aan vrijwilligersopleidingen nadrukkelijk gemaximeerd moeten worden. Aan de andere kant zullen echter ook absolute minimeisen gesteld moeten worden om de kwaliteit te kunnen waarborgen. Zonder de mogelijkheid van korte cursussen te willen uitsluiten en het belang daarvan voor vrijwilligers te willen miskennen wijs ik in dit verband als voorbeeld op de recente ontwikkelingen ten aanzien van het aerobicedancing. Het komt mij voor dat een opleiding van ± 10 uur, zonder dat daarbij aan de vooropleiding verdere eisen gesteld worden, absoluut onvoldoende is om een toereikende mate van deskundigheid, al ware het slechts uit gezondheidsoogpunt bezien, te garanderen.

Het systeem van vrijwilligersopleidingen is met name gericht op kadertraining voor functies aan de basis.

Reeds een aantal jaren beijvert de Nederlandse Sport Federatie (NSF) zich om een instituut onder de naam Nationale Sport Academie (NSA) van de grond te krijgen, waar opleidingen en bijscholingen op hoog niveau gerealiseerd kunnen worden om de steeds complexer wordende kaderproblemen het hoofd te kunnen bieden.

In eerste instantie worden aan de NSA bijscholingen van beperkte duur voor hoger kader georganiseerd. De ambities van de NSF gaan echter verder. De plaats, taak en functie van dit instituut in het geheel van het opleidingsstelsel begint nu enigszins zichtbaar te worden. Daar de NSA een interessant begin van ontwikkeling doormaakt, bestaat er van mijn kant zeker belangstelling om daaraan mede vorm te geven. Bezien zal moeten worden in hoeverre maatregelen in de personele sfeer nodig zijn om de noodzakelijke continuïteit te waarborgen. Ik kom hierop in mijn beleidsvoornemens meer concreet terug.

Hiernaast kennen we in Nederland een CIOS als (inmiddels 3-jarige) beroepsopleiding voor de sport. Het is voor de CIOS-abituriënt altijd een strijd geweest om zich een volwaardige plaats in de sportvereniging te verwerven en, zo dat al lukte, was dat bij slechts weinig takken van sport succesvol. Men richt zich thans dan ook op meerdere werkvelden. Bij de herstructurering van het Middelbaar Sociaal-Pedagogisch Onderwijs tot Middelbaar Diensten en Gezondheidsonderwijs, waarin de CIOS-instituten als afdelingen Sport en Bewegen zullen voortbestaan, is gekozen voor het ongedeelde beroep van leider Sport en Bewegen (S & B), met brede inzetbaarheid voor meerdere werkvelden en doelgroepen. Wel bestaan er drie keuzerichtingen voor verenigingssport, sportieve recreatie en zorg- en hulpverlening. Vooral de laatste keuzerichtingen maken de nieuwe sportleider inzetbaar voor sport buiten de georganiseerde sportkaders. De herstructurering heeft er uiteindelijk toe geleid dat er een grote mate van overeenstemming bestaat tussen de S & B-opleidingen, de sportorganisaties en andere velden over het leerplan. Of dat zal leiden tot een grotere bereidheid bij de georganiseerde sport om professioneel kader aan te stellen, is een zaak die niet alleen afhankelijk is van de kwaliteit van de opleiding, maar vooral ook een zaak van de sport, die daarvoor de benodigde middelen moet kunnen vrijmaken. In de nieuwe opleiding wordt nadrukkelijk aandacht geschonken aan de taakcomponent ondersteuning en advisering van vrijwillig sportkader. Een beperkt stimulerend professionaliseringsbeleid is in deze reeds gevoerd, middels het gedeeltelijk subsidiëren van een aantal STK-A-arbeidsplaatsen. Of de vernieuwde opleiding beter beantwoordt aan de vraag van de georganiseerde sport is een zaak die mede door de betrokken beleidspartners geëvalueerd zal moeten worden.

c. Ruimtelijke voorzieningen

Nederland is in vergelijking met vele andere landen redelijk goed voorzien van een gevarieerd patroon van sportaccommodaties. Dat is met name de verdienste van de gemeenten die deze voorzieningen vaak tegen hoge kosten tot stand brachten en die tevens bereid zijn exploitatietekorten van vele voorzieningen op te vangen. Jaarlijks levert de exploitatie van de beschikbare accommodaties een tekort van omstreeks f 700 mln. op. Een tekort dat nog groter kan worden wanneer als gevolg van een teruglopend aantal leerlingen het medegebruik van gemeentelijke accommodaties door het onderwijs afneemt. Afstemming tussen het sport- en onderwijsbeleid op dit punt, zowel op landelijk als op lokaal niveau, is zeker nodig.

De mogelijkheid en mede daardoor de bereidheid van de gemeenten om zich nog meer inspanningen op dit terrein te getroosten zijn in het algemeen sterk afgenomen. De gemeenten trachten thans op grote schaal de stijgende tekorten tegen te gaan met tariefsverhogingen. Het is noodzakelijk, dat in de discussie over het langer betrokken zijn bij de sport, respectievelijk over het zoeken naar wegen om niet-sportbeoefenaren tot deelneming te bewegen, niet bij voorbaat uitgegaan wordt van de traditionele redenering: «De gemeente zal wel voor de accommodatie zorgen, zelfs al levert die verlies op».

Bezinning op eigentijdse oplossingen voor het ruimtelijke voorzieningenbeleid is dan ook urgent. Het gaat in dit verband om:

* Kostenbesparende maatregelen

Om de exploitatietekorten van de sportaccommodaties te verminderen wordt in brede kring gedacht aan het treffen van kostenbesparende maatregelen. In dit kader is een doelmatig en efficiënt beheer van sportaccommodaties van groot belang. Daaraan wordt de laatste tijd in toenemende mate aandacht besteed. Als voorbeeld hiervan moge dienen het in 1983 verschenen rapport over de exploitatie van zwembaden⁴. Zo kunnen door het treffen van energiebesparende maatregelen kostenverminderingen tot 20 à 30% worden bereikt.

De Commissie Energiebesparing Sportaccommodaties is op 7 december 1982 geïnstalleerd met als taak advies uit te brengen over een doeltreffend energiebesparingsbeleid in sportaccommodaties. Voorts zal de inzet van vrijwilligers door gedeeltelijke overdracht van het beheer van voorzieningen aan verenigingen de komende tijd bijzondere aandacht verdienen. Ik verwijs hierbij naar de discussies die terzake in het Nationaal Sport Overleg gevoerd zullen worden.

* Vrijetijdsaccommodaties

Hierbij gaat het om meer grootschalige projecten, waarin de exploitatietekorten van sommige delen worden opgevangen door de winst op andere delen van het project. Een aantal gemeenten is – al dan niet bij gebrek aan financiële armslag – er reeds toe overgegaan om derden op naar winst strevende basis projecten te laten ontwikkelen. Daardoor lijkt het aantal gevallen waarin nog voldoende marktconforme mogelijkheden aanwezig zijn voor projecten binnen het verband van vrijetijdsaccommodaties beperkt te zijn. Een feitelijk inzicht in de mogelijkheden is niet voorhanden.

* Verenigingsaccommodaties

Bij sommige bonden leven gedachten om de ontwikkeling van de accommodaties van de verenigingen te bevorderen. Men denkt dan bij voorbeeld aan een eenvoudige hal in de directe omgeving van het eigen sportveld, de kleedkamers en de kantine, of herbestemming van leegstaande gebouwen. Zeker als de bonden de krachten bundelen, lijken er realise-

⁴ Zwembaden kopje onder? Onderzoek naar de doelmatigheid van de bedrijfsvoering van gemeentelijke zwembaden. Ministerie van WVC, maart 1983.

ringsmogelijkheden te zijn. Uiteraard moet de eventuele leegloop die nieuwe accommodaties in reeds bestaande sportaccommodaties kunnen veroorzaken in de beschouwingen worden betrokken.

*** Stichting Waarborgfonds Sport**

De Stichting Waarborgfonds Sport, die is voortgekomen uit de Stichting de Stichting de Nationale Sporttotalisator, biedt sportorganisaties de helpende hand bij het zoeken naar wegen en middelen voor de bouw en aanleg van sportaccommodaties. Zij doet dit in de vorm van het verstrekken van garanties om leningen te kunnen afsluiten voor nieuwbouw of uitbreiding. De ervaringen van de eerste twee jaren zijn redelijk positief. Verwacht mag worden dat in de komende tijd in toenemende mate een beroep op dit fonds gedaan zal worden.

2. De plaats en functie van de georganiseerde sport

Sedert het uitkomen van de Nota Sportbeleid in 1974 is intensief gediscussieerd over de plaats en verantwoordelijkheid van de sportorganisaties in relatie tot die van de overheid op lokaal, provinciaal en landelijk niveau. Die discussie blijkt telkens opnieuw nodig. Daarom ook in deze notitie een enkel woord over deze aangelegenheid.

Zoals gezegd nemen de sportorganisaties in het beleid vanzelfsprekend een centrale positie in. Alleen al door het feit dat zij een bereik hebben van omstreeks vier miljoen mensen wordt de betekenis van die positie voldoende aangeduid. Maar er is meer. Uitgaande van de in deze notitie ontwikkelde toekomstvisie ligt er voor de georganiseerde sport nog een zware taak in het verschiet. De samenleving als geheel, maar ook groepen uit de bevolking, ja zelfs de individuele (potentiële) sportbeoefenaren zullen immers een groter beroep op het beschikbare aanbod van accommodaties en op de sportorganisaties gaan doen dan vandaag.

Ieder die bij deze discussie is betrokken, in het bijzonder de sportorganisaties, zal zich echter bewust moeten zijn dat er voor nieuwe taken niet of nauwelijks financiële ruimte bij de overheid is. De overheid kan, conform haar taak, maatschappelijke behoeften en wenselijkheden signaleren en er op inspelen. De realiteit is daarbij dat – anders dan in het verleden mogelijk was – de sportorganisaties daarop niet meer met kans op succes kunnen reageren door op verhoging van de overheidsbijdrage aan te dringen. Toch blijft de dialoog tussen de overheid en de sportorganisaties hoogst noodzakelijk, niet in de laatste plaats omdat het inspelen op nieuwe ontwikkelingen op de langere termijn de belangen van de georganiseerde sport zelf ten goede zal komen. Gezocht zal moeten worden naar wegen om uit de nieuwe groepen aanvullende bestuurskracht, leiding en begeleiding te recruterende, alsmede om de beschikbare accommodaties nog optimaler te gebruiken, ten slotte om over en weer nieuwe prioriteiten te stellen. Elk overheidsniveau kan aanzetten geven, stimuleren, echter vanuit een krappere budgetpositie dan tot dusverre. De sportorganisaties zullen naar mijn overtuiging de uitdaging moeten en ook willen aannemen en waarmaken.

3. Beslissingen, die op korte termijn moeten worden genomen met het oog op de toekomst

De in hoofdstuk I.b weergegeven trends en demografische ontwikkelingen van onze bevolking vragen op niet te lange termijn om besluiten ten aanzien van hun effecten op het sportbeleid, omdat de betaalbaarheid en de bereikbaarheid in het geding zijn. Vragen die zich laten stellen zijn:

– Blijft de sport betaalbaar? Als de sportwereld een nog groter deel van de bevolking dan tot dusverre moet opvangen, dient dat dan met behulp

van professionele leiding te gaan of en in welke mate met behulp van vrijwilligers? Zou, gezien de behoefte aan professioneel kader, de uitkering van gekwalificeerde niet-actieven gebruikt kunnen worden om permanente (deeltijd)arbeidsplaatsen te stimuleren?

- Relatief minder jeugd en meer ouderen, wat kan dat betekenen voor de organisatie en inhoud van de sportbeoefening?
- Wat betekent sport overdag voor de bezetting van accommodaties en voor de organisatie en kwaliteit van de begeleiding van het wedstrijdwezen?
- Als de overheid op elk niveau minder financiën ter beschikking heeft en als ten gevolge van de kleinere bestedingsruimte van het individu minder geld uit contributies beschikbaar komt, hoe wenselijk is dan bedoelde of onbedoelde versterking van het proces van vercommercialisering?

Hoe begrijpelijk, zeker in een tijd van stijgende kosten, het zoeken naar aanvullende financiële mogelijkheden ook is, in hoeverre is het wenselijk dat de financiële inbreng – en niet zelden eveneens de invloed op het beleid – van het bedrijfsleven via reclame en sponsoring in de sportwereld verder toeneemt? Wordt daarmee het vrijwilligerskarakter en de autonomie van de georganiseerde sport niet te zeer aangetast? Kiest de sportwereld uit vrees voor overheidsbemoeienis niet te weinig overwogen voor de bemoeienis van kapitaalverschaffers?

- Welke consequenties hebben de nieuwe media-ontwikkelingen voor de sport?
- Kan de sport in het proces van de ontwikkeling van de algehele internationale samenwerking, ook voor zover gericht op de ontwikkelingslanden, de van haar gevraagde rol spelen?

Het antwoord op deze vragen lijkt voor en door elk van de beleidspartners op dit moment slechts ten dele te geven. Toch gaat het bij het geven van antwoord op deze vragen om even zovele kernen van het toekomstige sportbeleid. Mijns inziens kan een diepgaande discussie in politieke kring en met de sportorganisaties over deze punten niet langer worden uitgesteld.

B. Een accent op het in stand houden van de kwaliteit van de sportbeoefening

Als wordt gesproken over de kwaliteit van de sportbeoefening – in welk verband ook wel de op zich toch ook weer versluiierende woorden «verantwoorde sportbeoefening» worden gebruikt – doelt men veelal niet zozeer op de sportbeoefening zelf als wel op het gewenste niveau van technisch, administratief, organisatorisch en medisch kader, alsmede op het kwaliteitsniveau van het benodigde materiaal en dat van de ruimtelijke voorzieningen.

Het standpunt is wel verdedigd dat die kwaliteitsnormen uitsluitend door de sportorganisaties zelf moeten worden bepaald en nagestreefd. Ik deel die mening niet. Enerzijds niet omdat de overheid medeverantwoordelijkheid heeft, gezien de effecten van de kwaliteit o.a. op opvoeding, gezondheid en veiligheid; anderzijds omdat de kwaliteitseisen van de sportwereld veelal effecten op de (mede)financiering – van de overheid – hebben.

Centraal in het sportbeleid staat het uitgangspunt, dat de sportwereld gebaseerd moet zijn en blijven op de inbreng van vrijwilligers. Dit beginsel stelt echter tegelijk grenzen aan de eisen van kwaliteit. Die grenzen worden gelijkelijk bepaald door de mate waarin een en ander betaalbaar en bereikbaar is.

Door de toenemende gecompliceerde structuur van de sportwereld en de steeds hogere eisen die aan o.a. het vrijwillig sporttechnisch kader worden gesteld, zijn processen op gang gekomen welke de rol van de vrijwilligers,

die deze van oudsher in de sportwereld spelen, aantasten. Met het oog op eisen van kwaliteit en grenzen daarvan komen achtereenvolgens aan de orde:

1. Sport en gezondheid.
2. De veiligheid van en rondom sportbeoefening.
3. De vrijwilligersopleidingen.
4. Het proces van (pseudo)professionalisering.
5. De positie van de topsporters.

1. Sport en gezondheid

Een belangrijke reden om blijvende sportbeoefening te stimuleren ligt in de gezondheidsbevorderende effecten van sportbeoefening. Aan de andere kant kunnen er ook risico's voor de gezondheid aan sportbeoefening verbonden zijn. In het beleid gericht op het stimuleren van blijvende sportbeoefening mogen die risico's niet over het hoofd worden gezien. Hoewel de interpretatie van de beschikbare gegevens niet eenvoudig is, is het bekend dat er jaarlijks een groot aantal sportblessures ontstaan met navenante maatschappelijke kosten.

De risico's die de sportbeoefening voor de gezondheid meebrengt zijn niet voor iedereen gelijk. Het maakt verschil of men aan top- of aan breedtesport doet, of men regelmatig dan wel af en toe of voor het eerst sport bedrijft, terwijl ook de leeftijd in dit verband een factor van betekenis is. Het is dan ook van belang dat de sportbeoefening wordt afgestemd op de individuele lichamelijke mogelijkheden en beperktheden, die met het verstrijken der jaren veranderen.

Voor deze afstemming dragen de sportbeoefenaar en de leiding een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Individuele voorlichting en begeleiding door de jeugdleider, trainer of coach is daarbij zonder twijfel van erg grote betekenis. Deze taak is er echter niet gemakkelijker op geworden, nu steeds grotere groepen van de bevolking bezig zijn met sport. Het bijbrengen van de vaardigheden, waarover men moet beschikken om deze taak naar behoren te kunnen uitvoeren, is een zaak van blijvende aandacht, vooral in het kader van opleidingen en bij- en nascholingen van zowel vrijwillige als professionele begeleiders.

Voorlichtingscampagnes, die op groepen sportbeoefenaren worden gericht, kunnen een belangrijke, aanvullende betekenis hebben. Als voorbeeld kan de voorlichtingsfilm «Jeugd, sport en gezondheid», die in opdracht van het Nationaal Instituut voor de Sportgezondheidszorg (NISGZ) is vervaardigd, worden genoemd. Deze film wordt op verzoek beschikbaar gesteld aan scholen en sportverenigingen.

Sportmedische advisering heeft ook een belangrijke ondersteunende functie bij het vinden van een juiste aansluiting tussen fysieke mogelijkheden en sportbeoefening. Over de omvang en de inhoud van deze functie, inclusief de vraag naar het nut en de noodzaak van sportmedische keuringen, is evenwel nog geen eenstemmigheid bereikt, evenmin over de structuur waarbinnen deze functie wordt uitgeoefend.

De realiteit is dat momenteel in het land binnen de structuur van het NISGZ 38 sportmedische regio's bestaan, waarin per regio een sportmedisch adviescentrum (SMA) en een aantal sportkeuringsbureaus nauw samenwerken. Meer specifiek voor de nationale selectie en de daarmee verband houdende topsportbeoefening bestaan op het nationaal sportcentrum Papendal van de NSF en het KNVB-sportcentrum te Zeist sportmedische afdelingen, terwijl de meeste sportbonden medische commissies kennen, die zich in het bijzonder bezighouden met de per tak van sport verschillende aspecten.

Basisgezondheidsdiensten, met name de schoolartsendienst, vervullen eveneens een functie op het gebied van sport-medische advisering. Het is zeer wel denkbaar, dat op den duur de relatie tussen de sportmedische

regio's en de basisgezondheidsdiensten hechter worat, waarbij men uiteraard de specifieke behoeften uit de sportwereld niet uit het oog mag verliezen.

Risico's voor de gezondheid bij sportbeoefening kunnen ook met materiaalkeuze en accommodaties in verband worden gebracht. Een voorbeeld van eerstgenoemde relatie is het verband tussen het dragen van een bepaald soort cap bij waterpolo en het (verminderd) aantal klachten over oorblessures.

Het verband tussen de stroefheid van een vloer en het voorkomen van relatief veel enkelblessures bij basketbal is een illustratie van de laatstgenoemde oorzaken.

Om dit soort verbanden te kunnen leggen is het nodig dat epidemiologische gegevens beschikbaar zijn. Deze gegevens leggen ook een basis voor de individuele en collectieve voorlichting. In het kader van de ontwikkeling van een preventief beleid ten aanzien van het ontstaan van sportblessures dient deze relatie nader te worden bestudeerd op de mogelijkheid maatregelen te treffen, bij voorbeeld door toepassing van de Warenwet.

Adequate preventieve maatregelen kunnen leiden tot een aanzienlijke reductie van het aantal sportblessures, al zullen zij het ontstaan daarvan natuurlijk niet volledig kunnen voorkomen. Het is daarom noodzakelijk ervoor te zorgen dat blessures op een goede wijze kunnen worden behandeld. Het stelsel van reguliere gezondheidsvoorzieningen met als voorpost de huisarts is voor deze taak beschikbaar. Sommigen stellen daarbij de vraag, of de werkers in de gezondheidszorg voldoende zijn toegerust voor hun taak ten aanzien van blessurebehandelen. Het is goed daarbij in het oog te houden dat verlangens uit de sportwereld om zo snel mogelijk weer te presteren kunnen conflicteren met geneeskundige zienswijzen om een blessure met rust te genezen. In dit spanningsveld kan een sport-medisch adviescentrum adviserend werken, zowel jegens de sporter als de behandelende arts.

In het verlengde van risico's van lichamelijk letsel liggen financiële risico's van verschillende aard (kosten van geneeskundige behandeling, derving van inkomsten, kosten van blijvende invaliditeit en in het uiterste, gelukkig weinig voorkomende geval, zelfs kosten als gevolg van overlijden).

De bestaande wettelijke en/of particuliere verzekeringen voorzien niet in alle gevallen in een afdoende dekking tegen deze financiële risico's. In dat verband kan er op gewezen worden dat de meer specifieke behandelingen op de sportcentra Papendal en Zeist niet zijn opgenomen in het ziekenfondspakket.

Het afsluiten van een collectieve aanvullende ongevalverzekering door de sportorganisaties betekent een goede aanvulling op de hier signaleerde lacunes. Momenteel heeft een 20-tal organisaties een dergelijke verzekering ten behoeve van hun leden afgesloten. Uitbreiding van dit aantal is zeker gewenst.

Overigens blijft de in (sociale) verzekeringskringen levende vraag actueel naar de redelijkheid van collectieve verantwoordelijkheid voor individueel opgeroepen risico's, zeker indien het bij sommige sporten om extreme risico's gaat. De discussie hierover dient naar mijn mening in de komende jaren, onder meer bij de herziening van de verzekeringsstelsels, aan de orde te komen.

2. Veiligheid van en rondom sportbeoefening

Sport beoefenen of sportwedstrijden bijwonen houdt in sommige gevallen het vrijwillig accepteren van een zeker risico op lichamelijk letsel in. Wat dat betreft verschilt sportbeoefening niet fundamenteel van andere activiteiten die mensen ontplooiën. Omgekeerd ook accepteert een samenleving, die «vrijheid van organisatie» hoog in het vaandel draagt, een bepaalde mate van collectief gedragen risico. Het niveau, tot waar van

acceptatie sprake mag zijn, hangt samen met de aard en de grootte van het risico dat de individuele deelnemer of toeschouwer loopt en de mate waarin door betrokkenen gepoogd wordt de risico's zo beperkt mogelijk te houden. Aanvaardbaarheid van risico hant in mijn visie direct samen met het aanvaarden van verantwoordelijkheid voor het beperken van de risico's. Die verantwoordelijkheid krijgt vorm op drie niveaus, nl. op dat van het individu, dat van de organisaties en op het niveau van de overheid.

Uiteraard heeft het individu, zowel de sporter als de toeschouwer, een grote verantwoordelijkheid voor de veiligheidsrisico's. Het individu bepaalt immers in laatste instantie hoe met de gestelde regels wordt omgegaan en voorts, als beveiligingsregels ontbreken (bij voorbeeld buiten georganiseerd verband of bij bepaalde individuele sporten), welk risico het individu zelf bereid is te nemen. Een instelling van fair play, kennis van mogelijke risico's en zelfbeheersing zijn hierbij van groot belang. Hoewel organisaties en overheid een stimulerende rol kunnen spelen, bij voorbeeld via voorlichting, blijft de verantwoordelijkheid in laatste instantie bij het individu.

De mate waarin onveilige situaties kunnen worden voorkomen wordt in eerste aanleg bepaald door de reglementering van de organisaties. Met name spelen regels aangaande het gedrag van sporters (soms ook van toeschouwers) en regels omtrent de aard en de hoedanigheid van sportaccommodaties en materialen een belangrijke rol. Hoewel deze reglementen veelal internationaal worden vastgesteld en tot het meest eigene van de sportorganisaties behoren, dienen zij waar nodig, alleen al met het oog op de maatschappelijke kosten, ter discussie te worden gesteld, bij voorbeeld wanneer reglementaire bepalingen bepaalde, frequent voorkomende of zware blessures niet verhinderen.

De vraag of bepaalde regels niet minder aanvaardbaar zijn voor bij voorbeeld de jongste jeugd of de oudere sportbeoefenaar, past in het kader van een – ook internationaal te voeren – gesprek over verantwoorde sportbeoefening.

Naast de plicht tot het scheppen van voorwaarden, opdat de sportorganisaties hun verantwoordelijkheid kunnen waarmaken, heeft de overheid vanuit haar eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot de toelaatbaarheid van risico's, de taak om in samenwerking met alle betrokkenen de veiligheid kritisch te volgen. Zij heeft daarbij een initiërende en coördinerende taak.

Bij het bezien van het veiligheidsvraagstuk dient ook de omgeving van de sport in beschouwing te worden genomen. De sportbeoefening vindt grotendeels plaats in daartoe bestemde ruimten. Daarnaast leiden bepaalde sportvormen of daarmee verband houdende activiteiten tot contact met de omgeving van de sport(beoefenaar). Het meest in het oog lopend is de confrontatie van toeschouwers in en buiten het stadion met de openbare orde; daarbij worden jeugdaggressiviteit en vandalisme ook in de sport zichtbaar. Het gaat daarbij vooral om de grote manifestaties. Over dit onderwerp wordt reeds gesproken, o.a. in het verband van de Raad van Europa. Op landelijk niveau zal hierover nader overleg moeten worden gevoerd met vooral de departementen van Binnenlandse Zaken en Justitie.

Ondanks dat oplossingen niet zonder meer voorhanden zijn, acht ik het onaanvaardbaar daaruit te concluderen dat suggesties ondersteund dienen te worden die aansturen op het onmogelijk maken van grote manifestaties. De overheid en de maatschappelijke organisaties hebben naar mijn mening de plicht dit vraagstuk zodanig aan te pakken en zo mogelijk op te lossen dat de mogelijkheid blijft bestaan grote manifestaties te organiseren.

Het probleem van de kosten van het handhaven van de openbare orde moet binnen dit kader worden bezien. Natuurlijk zijn de maatschappelijke kosten van openbare orde hoog, maar de waarde van vrijheid van organiseren is dat zeker ook. Omgekeerd zal de eigen verantwoordelijkheid van de sportorganisaties in deze afweging mede moeten worden betrokken. Het gaat er daarbij om voorwaarden te creëren die het mogelijk maken dat de organisaties zelf het ordelijk verloop zo veel mogelijk kunnen garanderen.

Minder in het oog lopend maar daarom niet van minder belang zijn de gevolgen van de ontmoetingen tussen:

- georganiseerd wandelen alsmede toerfietsen en ander verkeer;
- wegraces op de openbare weg en andere weggebruikers;
- trimmers en andere gebruikers van park- en bospaden, strand, kampeerterreinen e.d.
- watersporters en andere waterrecreanten.

Ook hier geldt dat de verantwoordelijkheid voor de veiligheid bij de contacten tussen sporters/toeschouwers en de niet-sportende omgeving vooral berust bij de overheid en de organiserende instantie. Immers met sportgedrag dient op dezelfde wijze rekening gehouden te worden als met enig ander maatschappelijk gedrag, dat in beginsel wordt geaccepteerd, doch dat consequenties voor andere deelnemers aan het maatschappelijk verkeer heeft.

Naarmate de sportbeoefening omvangrijker wordt en er ook intensiever sport wordt bedreven kan zich, wat de contacten tussen sportbeoefenaren en de omgeving betreft, de behoefte doen gevoelen om een meer permanente regeling te creëren in plaats van een incidentele regeling per evenement. Vanuit dit vertrekpunt zal overleg met alle betrokkenen over mogelijke bestaande knelpunten dienen plaats te vinden.

3. De vrijwilligersopleidingen

Het beleid van het ministerie van WVC is er mede op gericht de deskundigheid van het begeleidend sportkader te bevorderen door kwaliteitsnormen aan de te subsidiëren vrijwilligersopleidingen te verbinden. Jaarlijks worden vele duizenden via cursussen van beperkte duur opgeleid om in de verenigingen als vrijwilliger leiding te kunnen geven. Daarnaast bestaat een betrekkelijk gering deel van het kader uit CLOS- en andere beroepsopgeleiden.

Elke vereniging staat voortdurend voor het probleem om zo deskundig mogelijke leiding bij de trainingen en wedstrijden te mobiliseren. Men probeert daarbij naast de beroepsopgeleide, die meestal een beloning voor zijn werk krijgt, gebruik te maken van mensen met een vrijwilligersopleiding, die zich om niet, of voor een kleine vergoeding, inzetten.

De vrijwilligersopleidingen zijn erop gericht om mensen, die enkele uren per week de eigen vereniging behulpzaam willen zijn, een basiskennis te verschaffen naast de kennis van de sport die men meestal als beoefenaar reeds heeft vergaard. Een opleiding duurt in het algemeen 100 à 200 uur. De betaalbaarheid van de sport voor de sportbeoefenaar hangt sterk af van de belangeloze inzet van deze vrijwilligers.

Drie zaken hebben er de laatste jaren toe geleid dat (een deel van) de vrijwillig opgeleiden beloningen krijgen: de eisen aan de kwaliteit gesteld, de ontwikkeling naar schaalvergroting en de hedendaagse mentaliteit, die neigt naar het standpunt «niets voor niets». Het voor de sport zo belangrijke uitgangspunt «vrijwilligers werken om niet zodat de sport betaalbaar blijft», is in zekere mate en per sport naar omvang verschillend aan uitholling onderhevig.

Het knelpunt dat zich aandient is, dat enerzijds kennelijk de verhoogde kwaliteitseisen mede hebben geleid tot de vraag naar betaling, maar dat anderzijds betaling niet in dezelfde mate heeft geleid tot het stellen van hogere opleidingseisen aan de aldus als semi-professioneel werkende sportleider. Dat heeft in de sport, overigens niet in de sport alleen, tot toenemende spanning tussen (semi-professionele) vrijwilligers en de professionele krachten geleid. Dit vraagstuk, dat ook zijn uitwaaiering heeft naar het sociale verzekeringsstelsel, het arbeidsrecht en de fiscus, kan niet langer worden ontgaan. Het gaat hier overigens in het bijzonder om de opleiding van sporttechnisch kader, dat moet voorzien in leiding en begeleiding van de verenigingsactiviteiten. Het gaat ook om de verantwoor-

delijkheid van de overheid voor de kwaliteit van de opleidingen, gezien de eerder geschetste effecten, en ten slotte om de betaalbaarheid van een en ander.

4. *Het proces van (pseudo-)professionalisering*

Zoals hiervoor al aangegeven is er in de sportwereld een proces gaande van sluipende of pseudo-professionalisering, met name als het gaat om de sporttechnische begeleiding. Bezien op het verenigingsniveau kan dit worden beoordeeld als een logische reactie op de verminderde bereidheid van een groter wordende groep mensen om zich geheel voor niets voor de vereniging, vooral als het gaat om sporttechnische begeleiding, in te zetten. Over de gehele sport bezien levert de ontwikkeling twee problemen op: het gevolg kan zijn dat de betaalbaarheid van de sport in het geding komt en voorts dat de vrijwilliger gaat concurreren met de professionele begeleider.

Een bijkomend probleem is dat de afgestudeerde CIOS-sportleider maar in beperkte mate geaccepteerd wordt als professioneel begeleider in de sport. Enerzijds zullen de naar sportbegrippen hoge kosten van zijn aanstelling het verenigingsleven doen afschrikken. Anderzijds is de georganiseerde sport deels de mening toegedaan dat de professionele sportleider te ver van de sport en het verenigingsleven afstaat. Redenen waarom de sport nog steeds kiest voor de vrijwilliger (met geringe betaling).

Hoewel er na de herstructurering met een groot aantal sportbonden overeenstemming is bereikt over het leerplan, zullen verdere aanpassing van het reguliere curriculum en nascholing noodzakelijk blijven om aan de eisen van het werkveld sport te voldoen. Nascholing die, zoals de CIOS-instituten in hun reactie bepleiten, binnen het eigen onderwijsinstituut ter hand zou kunnen worden genomen, maar ook door de vakorganisatie van sportleiders en door de georganiseerde sport (in het kader van de Nationale Sport Academie (NSA)) uitgevoerd kan worden.

Naar twee zijden zal deze problematiek in de komende tijd aandacht moeten krijgen:

- er zal een duidelijk onderscheid dienen te worden aangebracht tussen de vrijwilligersopleidingen, de smalle beroepsopleidingen en de reguliere beroepsopleidingen. Dit onderscheid zal onder meer tot uitdrukking moeten komen in de eisen die aan de respectieve opleidingen gesteld zullen worden;
- de rechtspositionele kant.

Nu de professionalisering in de sport gebruikelijker wordt, is het dringend noodzakelijk de problemen die liggen op het terrein van de sociale en rechtspositie nader te bezien. De rechtspositie van diegenen die beroepshalve in de sport werkzaam zijn is in vele gevallen slechter dan van vergelijkbare werknemers in andere welzijnssectoren. Het ontbreken van arbeidsvoorwaardenoverleg in de sport is daar een van de oorzaken van. Mét de NFWS en de FCN onderken ik de noodzaak op korte termijn stappen te ondernemen tot een arbeidsvoorwaardenbeleid binnen de sport. Maar om genoemd arbeidsvoorwaardenoverleg en daaropvolgend een arbeidsvoorwaardenbeleid spoedig te realiseren is het noodzakelijk dat er naast de reeds bestaande organisaties van werknemers op korte termijn representatieve organisaties van werkgevers tot stand komen. In de sector betaald voetbal is in dit opzicht reeds het nodige tot stand gebracht. Echter ook de sociaal-economische structuur van de bedrijfstak betaald voetbal zal nog moeten groeien naar een niveau dat de vergelijking met iedere andere gangbare bedrijfstak kan doorstaan.

De Beraadsgroep Professionaliseringsvraagstukken in de Sport is op 16 december 1982 geïnstalleerd met het oogmerk het vraagstuk van voortgaande professionalisering in relatie tot de inbreng van vrijwilligers te bestuderen en mogelijke oplossingen aan te dragen. Gezien het gewicht

van het aan de orde zijnde vraagstuk zal het eerste rapport van de Beraadsgroep, dat naar ik verwacht spoedig beschikbaar zal komen, ongetwijfeld aanleiding tot uitvoerige discussie geven.

5. De positie van de topsporters

Naast de kwaliteitskant van leiding en begeleiding verdient ook de maatschappelijke positie van de sporter, die aan topsport (incl. beroepssport) deelneemt meer belangstelling.

Een bijzonder probleem voor vele topsporters c.q. beroepssporters, met name die zonder een beroepsopleiding, is dat tijdens en aansluitend op de periode waarin de topsporters c.q. beroepssport wordt beoefend, te weinig aandacht aan scholing en vorming wordt besteed, waardoor zij na hun sportloopbaan met lege handen staan. Daarnaast is voor top- en beroepssporters een belangrijk knelpunt het gegeven dat onvoldoende sociale, financiële en arbeidsrechtelijke voorwaarden zijn geschapen, die aan de wettelijke bepalingen en de andere eisen van deze tijd voldoen. Ook voor deze groep vragen beide aspecten, te weten van de scholing en de verbetering van de arbeidsomstandigheden, de aandacht.

Het bedrijven van topsport draagt per definitie een emotionele lading in zich. Topsporters en hun begeleiders leven vrijwel voortdurend met hun omgeving en met elkaar in een spanningsrelatie. Deze blijft niet beperkt tot de sportieve hoogtepunten in de sport, een kampioenschap of tot een bekerfinale, doch is ook in het geding in het contact met functionarissen van de sportverenigingen en bonden waarbij de topsporters als lid zijn aangesloten, voorts in het contact met werkgevers, onderwijsinstellingen e.d. Gezien de grote publieke belangstelling worden meningsverschillen zodra deze naar buiten komen door de media veelal breed uitgemeten.

Worden de meeste verschillen van inzicht – terecht – in de eigen gelederen van de betrokken organisatie opgelost, enkele hardnekkige gevallen waarin van een werkelijk conflict sprake is, vragen om een oplossing via externe bemiddeling. De NSF en met name ook de Raad voor de Topsport vervullen te dien aanzien naar mijn mening een uiterst waardevolle rol. Deze laatste constatering laat echter onverlet dat het departement van WVC, ondanks de eerder gesignaleerde interne reguleringsmechanismen in de sportorganisaties, herhaaldelijk wordt benaderd met verzoeken om bemiddeling in gerezen conflicten.

De vraag stelt zich of de bestaande reguleringsmechanismen in de georganiseerde sport naar het oordeel van de direct betrokkenen als voldoende onafhankelijk worden ervaren resp. of daaraan voldoende autoriteit wordt toegekend. Vooralsnog meen ik dat voor zover duidelijk kenbaar wordt gemaakt dat behoefte bestaat aan een «ombudsfunctie» omdat de eigen mechanismen van de georganiseerde sport niet tot bevredigende vormen van conflictoplossing hebben geleid of kunnen leiden, de bewindsman verantwoordelijk voor de sport het functioneren als onafhankelijke «beroepsinstantie» niet uit de weg mag gaan.

C. Een accent op de plaats van de sport in de internationale samenwerking

Eerder werd reeds gesteld, dat sport een maatschappelijke sector is die bij uitstek het mogelijk maakt dat mensen over geografische en ideologische grenzen heen bijeen worden gebracht. Dat is het geval omdat sport een activiteit is, die uitnodigt tot contact en uitwisseling van ideeën. De topsporter speelt dan ook een onmiskenbare rol bij de internationale presentatie van dit land en daarmee van onze cultuur. De grote belangstelling van de media voor sport is daarom een belangrijk gegeven. Daarnaast heeft de sport op basis van de in hoofdstuk I genoemde waarden een – dikwijls onderschatte – plaats in de algehele ontwikkeling van het eigen land, maar ook van andere landen. Het advies van de NAR, de Nationale Advies Raad voor Ontwikkelingssamenwerking, getiteld «Culturele aspecten van

ontwikkelingssamenwerking» getuigt daar bij voorbeeld van. Uit het resultaat van de gesprekken tussen de NSF en de NAR is inmiddels duidelijk geworden dat de sport ook op het terrein van de ontwikkelingssamenwerking een niet te veronachtzamen bijdrage kan leveren.

1. Sport in de internationale verhoudingen

a. De rol van de sport

De waarden van de sport worden uiteraard niet alleen binnen de Nederlandse grenzen onderkend. Het bestaan van tientallen internationale sport(koepel)organisaties is een uiting van de universaliteit van die waarden. Natuurlijk bestaan er in sociaal-cultureel opzicht verschillen tussen de landen van deze wereld, zo ook in de beleving en waardering van sport. Echter, een groot aantal normen en waarden in de sport hebben, uitmondend in internationale reglementen, wereldwijde gelding. Daardoor neemt de sport een unieke positie in de internationale samenleving in. Door de mondiale herkenbaarheid van de sportbeoefening en onder invloed van het grote (media-)bereik heeft de sport een van land tot land verschillende, maar nergens geheel afwezige, waarde voor de buitenlandse betrekkingen van een land.

De waarde van sportprestaties en -uitwisseling op internationaal niveau voor de goodwill en naambekendheid van Nederland en Nederlandse bedrijven is in ons land nooit systematisch onderzocht. De erkenning en uitwerking van deze waarden betekenen dat de sport – soms eerder dan vele andere activiteiten – een bijdrage kan leveren aan het kweken van wederzijds begrip en een impuls kan geven aan goede wederzijdse betrekkingen op cultureel en op economisch terrein. Dit neemt intussen niet weg dat negatieve effecten op dit gebied mede in de overwegingen dienen te worden betrokken.

b. De verantwoordelijkheid van de sport

Het grote aantal internationale activiteiten van de sport te zamen met de representatieve nevenfunctie van internationaal aantredende sporters en de grote publieke belangstelling voor dergelijke activiteiten leiden ertoe dat ook de sportorganisaties een zekere verantwoordelijkheid hebben in de internationale politieke arena. Deze maatschappelijke verantwoordelijkheid kan betekenen dat aan de sportorganisaties kan worden gevraagd iets te doen of na te laten waarvan sommige individuele sportbeoefenaren menen dat dat niets met sportbeoefening te maken heeft. Internationale sportbeoefening brengt echter deze verantwoordelijkheid met zich mee. De erkenning hiervan vindt zijn weerslag in het tot stand komen van de NSF-«uitgangspunten sport en politiek».

Het is in dit verband van groot belang dat de sportorganisaties, verenigd in de NSF, zich achter het NSF-standpunt over Zuid-Afrika hebben opgesteld. De hantering van dit vraagstuk hangt nauw samen met de mate waarin het gevoel van verantwoordelijkheid voor vraagstukken in het internationaal-politieke krachtenveld in een betrokken sportorganisatie is ontwikkeld en wordt beleefd. Een grote verantwoordelijkheid, die de sportwereld overigens met de overheid deelt.

2. Sport en ontwikkelingssamenwerking

Dat de sport niet alleen afhankelijk is van de ontwikkeling van een land maar daarvoor ook belangrijk is, wordt door veel ontwikkelingslanden onderkend. Naast het overduidelijk verlangen van ontwikkelingslanden naar een gelijkwaardige positie in de internationale sportorganisaties wordt ook, evenals dat op economisch terrein gebeurt, een beroep gedaan op de landen waarvan de sport op hoog niveau staat om te helpen bij het bevorderen en uitbreiden van de sportbeoefening in ontwikkelingslanden.

Dit beroep wordt zowel op de sportorganisaties als op de overheden gedaan. Via bijdragen aan het – multilaterale – Unescofonds voor Lichamelijke Opvoeding en Sport wordt door de Nederlandse overheid getracht enigszins aan die behoefte tegemoet te komen. Maar ook de Nederlandse sportwereld kan aan dit ontwikkelingsproces bijdragen.

Hoewel er ook in Nederland nog tekorten aanwijsbaar zijn, staat het vast dat in ons land een grote deskundigheid aanwezig is op het gebied van trainingsbegeleiding en know how op het gebied van accommodaties en organisatie. Deze kan mijns inziens heel goed ingezet worden in het kader van de samenwerking met ontwikkelingslanden.

D. Een accent op de beleidsafstemming

Gelet op hetgeen in de vorige paragrafen is gezegd over de hoeveelheid van deelterreinen en het aantal betrokken beleidssectoren zal het geen verbazing wekken dat de afstemming van het beleid ook met de verschillende departementen in de komende jaren een centrale plaats in het sportbeleid zal innemen. De toenemende beleidsaandacht voor harmonisatie en decentralisatie maakt de noodzaak van afstemming van beleid ook op het terrein van de sport meer expliciet dan thans het geval is. Aldus kan nu namelijk meer duidelijkheid worden geschapen in de toedeling van taken en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden en de relatie tot de geledingen van het particulier initiatief. De neerslag van de werkzaamheden van de Stuurgroep Ontwikkelingsprojecten en de discussies in het NSO geven aan, dat de betrokkenen de eerste stappen op de weg van deze afstemming van beleid hebben gezet.

a. De bestuurlijke structuren en de sport

De driedeling in gemeentelijk, provinciaal en rijksniveau is ook in de bestuurlijke structuur van de sport herkenbaar.

Anders dan bij de overheid en de meeste andere welzijnssectoren is de planning en beheersing van het beleid – denk aan het wedstrijdwezen, maatvoering en reglementering – sterk verticaal gestructureerd. Het proces van harmonisatie en decentralisatie zal in die structuur geen wijziging brengen, maar zal wel mogelijkheden scheppen om vooral op lokaal niveau de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het welzijnswerk sterker tot uitdrukking te brengen. Met name is van belang de afstemming met die sectoren waar activiteiten plaatsvinden die rechtstreeks aansluiten bij de sport. Sportbeoefening beperkt zich immers niet tot de verenigingen alleen. Ook zullen de verdergaande harmonisatie en decentralisatie in belangrijke mate bijdragen tot het meer inzichtelijk maken van het beleid van de verschillende overheden ten opzichte van de sport.

Er doet zich nog een complicatie voor. Bij monde van de NSF wijst de sportwereld reeds vele jaren op de verbondenheid van de verschijningsvormen (topsport, wedstrijd- en recreatiesport). De consequentie van dit uitgangspunt – dat verschillende keren onderwerp van overleg tussen VNG, IPO, Rijk en NSF is geweest – is tot dusverre te weinig getrokken. Die consequentie is namelijk, dat het beleid gericht op een van de verschijningsvormen nooit onafhankelijk van de andere vorm ontwikkeld mag worden. Wie de opbouw van de sportwereld kent, weet dat de top- en beroepssport de natuurlijke toppen van een brede basis zijn en dat de meer vrijblijvende recreatiesport en sportieve recreatie verbonden zijn met het wedstrijd- en topsportgebeuren van de verenigingen en de bond. De in gemeentelijke en provinciale kringen dikwijls gehoorde stelling dat de top-, maar ook de beroepssport zich afspeelt buiten de gemeentelijke en provinciale competenties en dus voor de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid en de bonden zou komen, acht ik dan ook alleen al op grond van de verbondenheid van de sportverschijningsvormen discutabel, in de eerste plaats omdat elke vorm van top- en beroepssport in de lokaal werkzame

verenigingen ook invloed heeft op het beleid van vele gemeenten en provincies, in de tweede plaats omdat de effecten van top- en beroepssport via wedstrijd- en recreatiesport in de vereniging invloed hebben op het provinciaal en gemeentelijk beleid.

In zijn reactie op de concept-notitie erkent het IPO een zekere samenhang, maar wordt de provinciale verantwoordelijkheid voor top- en wedstrijd sport-activiteiten beperkt tot het mogelijk maken van secundair gebruik van algemene sportvoorzieningen op provinciaal niveau. Uit het voorgaande mag blijken dat ik deze stelling bestrijd.

b. De verhouding tot het particulier initiatief

In gesprekken over competenties in het sportbeleid is een veelgehoorde opvatting, dat de overheid alleen voorwaardenstellend sportbeleid zou moeten voeren en dat de sportorganisaties dus in feite bij uitsluiting verantwoordelijk voor de vormgeving in de sport zouden zijn. Zie bij voorbeeld de zogeheten discussie «Sport en Politiek», die na overleg met de vertegenwoordigers van de vier grote fracties met de NSF heeft geresulteerd in de zogenaamde «Uitgangspunten Sport en Politiek» en die door de algemene ledenvergadering van de NSF zijn aanvaard. Achtergrond daarvan is de behoefte van de sportwereld aan een eigen verantwoordelijkheid binnen het totale sportbeleid. Deze roep om nog meer zelfstandigheid is om verschillende redenen begrijpelijk:

- De sportwereld is voor een belangrijk deel afhankelijk van de overheidsinbreng en voelt de daarmee verband houdende verantwoordingsplicht als een aantasting van de autonomie.
- De sport is een vrijwilligerswereld, waarin de eisen die worden gesteld bij het kunnen leggen van dwarsverbanden met andere beleidssectoren niet te hoog kunnen worden gesteld.
- Het alternatief van «overorganisering» dat al in zovele andere maatschappelijke sectoren wordt aangetroffen is niet aantrekkelijk. Men zegt in dit verband soms, dat sport de laatste sector is waar gelukkig iets ook wel eens niet optimaal geregeld mag zijn.

In beginsel huldig ik, zoals uit het voorgaande duidelijk zal zijn, de stelling dat de overheid zich terughoudend met het sportbeleid bezig moet houden. Dat neemt echter niet weg dat het een feit is, dat de overheidsbijdrage van gemeentelijke, provinciale en rijkszijde in geld uitgedrukt tot een totaal van omstreeks één miljard gulden is opgelopen, hetgeen het stellen van hoge eisen met zich meebrengt als het gaat om de doelgerichtheid en doelmatigheid van de geleverde bijdrage.

Hoe begrijpelijk het verlangen naar vrijheid van sommige sportorganisaties, bestuurders en beoefenaren ook moge zijn, het is onmogelijk om een dergelijke bijdrage aan de sportbeoefening los te zien van het totale beleid, de inbreng van elk der betrokkenen en de effectiviteit van het handelen van alle betrokkenen.

c. De sportoverlegstructuur in Nederland

Naar mijn mening is de coördinatie binnen het sportbeleid gericht op afstemming van de hierboven aangeduide horizontale en verticale stromen van nog meer belang dan in andere welzijnssectoren. Die gedachte is overigens, zoals reeds opgemerkt, geen gemeengoed, wat mag blijken uit de in de sportwereld bestaande opvattingen over de gewenste autonomie en competentievrijheid. Ten behoeve van een goede afstemming van het beleid der partners zal echter duidelijkheid dienen te bestaan over de vraag waar de accenten liggen dan wel gelegd moeten worden, wat tot ieders rol en verantwoordelijkheid behoort, alsmede wat de raakvlakken van de verschillende vormen van beleid zijn. Antwoord dient daarbij gegeven te worden op het navolgende tweetal vragen:

1. Wat zijn de impulsen van het landelijk niveau die invloed hebben op lokaal beleid?

2. Wat betekent de horizontale planning?

1. De invloed van landelijke impulsen op het lokaal beleid

Op landelijk niveau worden besluiten genomen die onontkoombaar invloed hebben op het plaatselijk vlak:

- De bonden stellen eisen aan accommodaties, waarmee de gemeenten, ook via de verenigingen, worden geconfronteerd.

- De bonden bepalen de internationale ontmoetingen. In veel sporten moeten verenigingen gelden van buiten zien aan te trekken om op het internationaal niveau mee te kunnen doen en de kosten van uitwisseling te kunnen dragen. Een beroep op enige overheidskas is eerder regel dan uitzondering.

- De bonden stellen hun (inter)nationale wedstrijdschema op. Het openbare-ordeprobleem komt voor rekening van de gemeenten.

- Het probleem van verruwing, sportblessures⁵ enerzijds en vandalisme anderzijds speelt in vrijwel de gehele sportwereld. Hoewel de sportwereld, zoals de NSF terecht aangaf, niet volledig doordrenkt is van vandalisme, kan het toch ook niet als een incidenteel gebeuren ter zijde worden geschoven. Veel verenigingen en gemeenten worden met deze verschijnselen geconfronteerd. Op landelijk en internationaal niveau krijgt dit vraagstuk overigens eveneens de aandacht.

- De overbelasting van vrijwilligers speelt in de hele sportwereld. Door het verstrekken van vergoedingen die uiteenlopen van zeer gering tot aanzienlijk proberen de verenigingsbesturen het probleem van geval tot geval het hoofd te bieden.

De pseudo-professionalisering als totaliteit is een landelijk probleem. Voortvloeiend uit de doelstelling van het kabinet om waar mogelijk de inzet van vrijwilligers te stimuleren, wordt momenteel onderzocht in hoeverre belemmeringen in bestaande wet- en regelgeving (bij voorbeeld waar het gaat om vrijwilligerswerk met behoud van uitkering en de heffing van sociale premies en loon- en inkomstenbelasting over vrijwilligersvergoedingen) kunnen worden weggenomen.

- Het voeren van drempelverlagend beleid voor specifieke groepen (ouderen, bejaarden, (culturele) minderheden, vrouwen, gehandicapten, randgroepjongeren, enz.) wordt door de overheid, met name ook door vele gemeenten, gezien als wezenlijk onderdeel van het sportbeleid. Met bepaalde verenigingen is daarover heel goed te spreken. Het verbreden van de sportverenigingsdoelstellingen tot zaken van algemeen belang is een zaak van sportwereld en overheid te zamen.

Zoals bekend bestaan er voor het sportbeleid op landelijk niveau drie instituten voor overleg en afstemming:

- het Permanent Overheden Overleg op het gebied van de Sport (POOS);
- het Nationaal Sport Overleg (NSO);
- de Stichting de Nationale Sporttotalisator (SNS).

Het Comité Directeur pour le Développement du Sport (CDDS) van de Raad van Europa is op Europees niveau het overlegplatform.

Het functioneren van de eerstgenoemde drie instituten en de evaluatie van de wederzijdse beïnvloeding is tot dusverre niet in samenhang gezien. Ook bij bijvoorbeeld de evaluatie, die het NSO rond het eigen functioneren in 1982 heeft verricht, is hieraan onvoldoende aandacht besteed. Deze evaluatie is van belang. Immers gezien de behoefte aan afstemming van beleid van de sportwereld in verband met de haaks op elkaar staande planningsbronnen, de invloed van nationaal niveau op de aard van de activiteiten van sportverenigingen en de samenhang tussen de sportverschijningsvormen schiet, naar het mij voorkomt, het effect van het overleg in de drie genoemde instituten tot nu toe te kort.

⁵ Enige relativisering van de mate waarin verruwing en blessures voorkomen lijkt op haar plaats. Verruwing is niet een verschijnsel dat in de gehele sportwereld optreedt. Aantallen blessures moeten worden gezien in het licht van aantallen wekelijkse sportbeoefenaren en in vergelijking met bijvoorbeeld ongevallen in en om de woning.

Het POOS en het NSO beogen de coördinatie te bevorderen; het NSO heeft voorts tot taak zwaarwegende adviezen aan de achterban van de partners uit te brengen. De resultaten van een en ander zijn tot op heden onvoldoende in verband gezien. Natuurlijk is door het overleg het onderling begrip voor elkaars problemen toegenomen. Van verwerking van «zwaarwegende adviezen» door de achterbannen is echter tot nu toe weinig zichtbaar geworden.

De SNS vormt in deze overlegorganen, gezien de betekenis van de door deze organisatie ten behoeve van de sportorganisaties en de sportactiviteiten verstrekte financiële middelen, een zeer essentiële schakel. De verhouding tot het NSO is bij de oprichting van het laatste instituut echter onvoldoende uitgediept. Dat dit in de praktijk tot afstemmingsproblemen leidt, is wel duidelijk.

Zonder dat ik ook maar enigermate afbreuk zou willen doen aan de betekenis van het omvangrijke werk dat de SNS verricht, is het van belang dat het verdelen van de opbrengst van de toto, de lotto en het cijferspel – voor de sport en de lichamelijke vorming tot en met 1984 circa f50 mln. bedragend – nog eens duidelijk wordt gezien op de relatie tot het sportbeleid in algemene zin.

Een punt van overweging dient naar mijn mening zeker ook te zijn in hoeverre de in het NSO-verband geformuleerde opvattingen in het SNS-beleid doorklinken.

Op Europees niveau is in de zeventiger jaren ten behoeve van de samenwerking op het gebied van de sport in het kader van de Raad van Europa het CDDS als platform voor overleg voor de respectieve regeringen in het leven geroepen. De werkzaamheden van deze overlegvorm hebben tot een groot aantal aanbevelingen aan de lid-staten met betrekking tot het te voeren sportbeleid geleid. Thans vindt op verschillende terreinen overleg plaats om te komen tot een min of meer uniforme oplossing voor bepaalde problemen (o.a. voetbalvandalisme, doping) in de verschillende landen.

In het CDDS participeren ook de nationale sport(koepel)organisaties. De regeringen van een aantal landen, waaronder Nederland, menen dat de gang van zaken in het CDDS niet optimaal is. Vooral waar het gaat om het bespreken en voorbereiden van politieke besluitvorming in relatie tot besluiten van en ontwikkelingen in de hecht georganiseerde, autonome internationale sportorganisaties, alsmede om de sportpolitieke gevolgen van door deze organisaties genomen besluiten. Ik ga ervan uit dat een hecht intergouvernementeel samenwerkingsverband ter bevordering van de internationale sportproblemen noodzakelijk is als complement van de afstemming van het overheidsbeleid op nationaal niveau.

Hoewel de verhouding overheid–sportorganisaties en het onderscheid op het niveau van doelstellingen en verantwoordelijkheden tussen overheid en sport in de lid-staten van de Raad van Europa verschillen, acht ik een dialoog op internationaal niveau tussen georganiseerde overheden en de internationale sportorganisaties van groot belang. Vooralsnog ga ik er vanuit dat het CDDS als *gouvernementele gesprekspartner van de internationale sportorganisaties* kan fungeren. Daarbij dient de taakstelling van het CDDS toegesneden te worden op de voorbereiding van politiek overleg tussen voor de sport verantwoordelijke bewindslieden.

2. De betekenis van horizontale planning

Het proces van harmonisatie en decentralisatie betekent een belangrijke bijdrage aan het meer inzichtelijk worden van het beleid van de verschillende overheden ten opzichte van het welzijnswerk.

De horizontale planning die mede de samenhang en democratisering van beleid zal versterken, houdt voor de sport, vooral op lokaal niveau, een extra uitdaging in. Dat daarbij de meer verticale structuur minder speelruimte biedt, behoeft geen enkel bezwaar te zijn, integendeel, met behulp van de landelijke organisatie kan men op elk niveau de planning concreet invullen.

A. Het accent op blijvende sportbeoefening en gezonde leefstijl

Het beleid gericht op landelijke taken, zoals dat in voorgaande jaren, mede in overleg met de sportwereld en beide Kamers der Staten-Generaal vorm heeft gekregen, zal in hoofdzaken worden voortgezet. Daarnaast zullen de vier hiervoor aangegeven accenten hun vertaling in de volgende beleidsvoornemens krijgen.

1. Behoud en bevordering van sportdeelneming binnen de georganiseerde sport

Beleid gericht op het behoud en de bevordering van sportdeelneming binnen de georganiseerde sport heeft zonder meer consequenties voor de landelijke sportinfrastructuur. Immers de bondsapparaten spelen een wezenlijke rol bij het scheppen van voorwaarden voor georganiseerde sportbeoefening. De komende jaren zal het beleid gericht worden op de kwalitatieve versterking van de bondsbureaus.

Los van het feit dat ervan uitgegaan kan worden dat elke landelijke organisatie en plaatselijke vereniging zich bewust is van de noodzaak om het algemene ledenverloop te bestrijden, zal in de komende jaren in nauwe samenwerking met de NSF moeten worden bezien op welke wijze het verloop in de actieve sportbeoefening, met name in de genoemde leeftijds-categorieën, kan worden tegengegaan. Gedacht kan worden aan het uitvoeren van projecten door de landelijke organisaties met steun van de Stichting Spel en Sport (SSS). Mede op aandrang van de NSF leg ik mijn eerste prioriteit bij de jeugd in de leeftijd van 13–16 jaar. Het internationaal jaar voor de jeugd in 1985 biedt een goede gelegenheid deze aandacht te intensiveren.

Vervolgens acht ik het ook van belang om ten behoeve van de bestrijding van de uitval van sporters aandacht te schenken aan de leeftijdsgroep van 35–40-jarigen. Haakt men in die fase af, dan is de kans groot, dat daarmee definitief het einde van de actieve sportdeelneming is bereikt.

Voorts zal nadrukkelijker dan voorheen via het Overlegorgaan voor School en Sport getracht worden de niet-sportende scholier in schoolverband te wijzen op de mogelijkheden van buitenschoolse sportbeoefening tijdens en na de schooljaren. Tevens zal het behoud van de wel-sportende scholieren voor de sport tijdens en na de schooljaren worden bevorderd. Een eerste aanzet daartoe is reeds gegeven door de beschikbaarstelling van een arbeidsplaats voor een beleidsmedewerker ten behoeve van dit overlegorgaan. Bezien zal worden in hoeverre proefprojecten op het gebied van lokale schoolsportstimulering mogelijk kunnen worden gemaakt.

Te zamen met vertegenwoordigers uit de wereld van de lichamelijke opvoeding zal de relatie tussen sport en het bewegingsonderwijs spoedig uitgewerkt moeten worden. Ik neem mij voor om nog dit jaar in overleg met mijn collega-bewindsman van Onderwijs en Wetenschappen een werkgroep te installeren, die tot taak heeft zich te bezinnen op de doelstellingen en werkwijze van de lichamelijke opvoeding in relatie tot de sport. Een gezamenlijk beleid voor sport en lichamelijke opvoeding vraagt om een algemeen regeringsstandpunt. De genoemde werkgroep dient hiervoor een advies uit te brengen.

2. Sport overdag

Met het oog op toekomstige ontwikkelingen, met name de toenemende vrije tijd, zal gezocht moeten worden naar uitbreiding van het aantal uren, beschikbaar voor sportbeoefening, vooral ook in het kader van de activiteiten van de bestaande sportverenigingen. Daarvoor wordt gedacht aan verbreding en intensivering van de actie die reeds in verschillende bonden en

verenigingen alsook in verschillende gemeenten, is ingezet onder de titel: «Sport Overdag», of een daarmee vergelijkbare actie. Hiervoor zullen voor zover mogelijk met inzet van de SSS en de bij de NSF en de Landelijke Contactraad (LC) aangestelde consultants in de komende drie jaar acties worden gevoerd en ondersteund in de zich daartoe lenende sportbonden om de sportverenigingen in te schakelen bij de uitbreiding van de mogelijkheden overdag te sporten. De georganiseerde sport is immers de meest gereede partij die op termijn, mede door het aantrekken van een nieuwe groep vrijwilligers, eventueel ondersteund door professionele krachten, de sport overdag zal kunnen dragen. Aanzetten van gemeenten en provincies in het initiërende stadium zijn van groot belang en zullen, mits tot stand gebracht in overleg met de georganiseerde sport op lokaal niveau en voor zover de budgettaire situatie dat toelaat, op mijn steun mogen rekenen.

Met het oog op het waarborgen van de continuïteit en ten einde concurrentie met andere vormen van sportbeoefening te voorkomen, zal het beleid er vooral op gericht zijn de sportbonden met hun verenigingen ertoe te brengen de uitbreiding van sportbeoefening overdag in het normale activiteitenprogramma op te nemen. Als zodanig is het oppakken van sport overdag derhalve vooral het vinden van oplossingen voor organisatorische problemen, die nu eenmaal gepaard gaan met uitbreiding van het reguliere sportaanbod. Sport overdag is dus – zoals ook de NKS vindt – geen doel in zich zelf, maar een extra element in het antwoord dat de sportwereld dient te geven op maatschappelijke ontwikkelingen. Met name dient daarbij naar mijn opvatting de (vaak werkloze) schoolverlater van de sportwereld aandacht te krijgen. Tevens is sport overdag een extra mogelijkheid tot het bereiken van mensen die nog niet aan sport doen. Een aspect dat naar mijn mening terecht door de NFWS naar voren is gebracht.

Een voorwaarde voor een goed van de grond komen van sport overdag is de beschikbaarheid van voldoende kader voor organisatie, leiding en begeleiding. Naast het creëren van nieuwe mogelijkheden tot actieve sportbeoefening is het daarom ook van belang dat de vrijwilligersinzet gestimuleerd wordt, met daarbij de mogelijkheid een bijbehorende vrijwilligersopleiding te kunnen volgen. Ik ben bereid, voor zover de budgettaire ruimte daarvoor aanwezig is, de totstandkoming van deze opleidingen te ondersteunen.

Ik hecht eraan er op te wijzen dat ik de positie van de gemeente in dit geheel van groot belang acht. Er is voor hen geen geringe taak weggelegd, mede omdat het probleem van het ruimtelijk beslag moet worden opgelost. Ik zal dit probleem in het POOS aan de orde doen stellen.

3. Sport buiten de georganiseerde sportkaders

Het aantal van diegenen die los van een organisatorisch verband sport beoefenen en die geen behoefte gevoelen om in die situatie verandering aan te brengen is vrij groot. Voor het overheidsbeleid gericht op blijvende sportbeoefening liggen hier dan ook aandachtspunten. Enerzijds ten opzichte van de anders dan via sportverenigingen georganiseerden (sociaal-cultureel werk, meer bewegen voor ouderen/bejaarden, vakantie-activiteiten etc. en incidentele activiteiten, zoals de vele jaarlijkse wandelen-fietsdagen), anderzijds ten opzichte van de individuele sportbeoefenaren.

In overleg met de daartoe geëigende organisaties zal worden gezien op welke wijze de rijksoverheid kan inspelen op de behoeften van de «anders» georganiseerden en de «vrije» sportbeoefening, gecombineerd met het scheppen van een klimaat en voorwaarden (o.a. veiligheidsaspecten) voor blijvende en verantwoorde sportbeoefening.

Ik ben voornemens in de komende periode met inzet van de Landelijke Dienst Beweging, Recreatie en Spel (BRES) extra aandacht te schenken aan de mogelijkheden tot sportbeoefening binnen het sociaal-cultureel werk. Sport, gehanteerd als werkvorm of middel, dient in dat kader deel uit te maken van een aanbod in afstemming met andere werkvormen. Daarnaast

komt het mij gewenst voor bij te dragen aan de totstandkoming van een grotere afstemming tussen aanbod vanuit sport en sociaal-cultureel werk op lokaal niveau en zo mogelijk samenwerking tussen beide sectoren door middel van enkele experimenten in (ontwikkelings)projecten.

Van diverse kanten (NSF, NKS, NFWS) heeft men laten blijken wel afstemming maar geen integratie van het aanbod vanuit de sport en sociaal-cultureel werk wenselijk en mogelijk te vinden, onder meer vanwege het verschil in doelstelling tussen de sectoren. Het streven naar afstemming acht ik evenwel een te beperkte beleidsdoelstelling. Ik wil dan ook de mogelijkheid van samenwerking niet bij voorbaat ter zijde schuiven. Ik meen mij daarbij gesteund door de standpunten die de VNG en het IPO verwoordden tijdens de NSO-bespreking over de concept-notitie.

Aandacht zal ook worden besteed aan vergroting der mogelijkheden tot deelneming aan sportactiviteiten in andere werksoorten, onder meer met inzet van de SSS en aan het op elkaar afstemmen van mogelijkheden voor ouderen in het Meer Bewegen voor Ouderen (MBvO) en de georganiseerde sport. Met de NSF zal worden onderzocht hoe ingespeeld kan worden op eigentijdse zeer snel groeiende activiteiten als fitness- en gewichtstraining en dergelijke.

4. Informatieproject

Met betrekking tot de aspecten van blijvende sportbeoefening genoemd onder de punten 1 en 2 is aandacht voor de lichamelijke, geestelijke en sociale gezondheid van mensen een factor van betekenis. Er zal dan ook in overleg met de NSF, de binnen dit departement verantwoordelijke sectoren voor gezondheidsvoorlichting en -opvoeding en met organisaties van de (sport)gezondheidszorg in 1984-1985 een informatieproject worden opgezet ter bevordering van de sportdeelneming als onder meer een onderdeel van een gezonde leefstijl. De NKS heeft verzocht hierbij ook het ISL te betrekken, dat met name onderzoek doet naar risicogroepen. Ik beschouw dit inderdaad als één van de bedoelde organisaties van de (sport)gezondheidszorg.

5. Specifieke aandachtsgroepen

Op korte termijn zal door mij een afzonderlijke nota worden uitgebracht met beleidsvoornemens ten aanzien van het sportbeleid voor minderheden. Tevens zal ik – na overleg met de Federatie Sport Gehandicapten (FSG) – de Kamer dit najaar een separate voortgangsnotitie met betrekking tot het beleid sportbeoefening door gehandicapten doen toekomen.

De door de NSF, met financiële steun van WVC, gestarte activiteiten ter verhoging van de participatiegraad van vrouwen binnen de geledingen van de sportorganisaties, zowel in actieve sportdeelneming als in alle vrijwilligersfuncties op de diverse niveaus, zullen, voor zover budgettair mogelijk, verder worden ondersteund.

6. Vrijetijdsaccommodaties en de sport

De gemeenten zijn in het algemeen niet in staat om meer exploitatiekosten te dekken dan ze al doen. Omdat echter nog steeds sprake is van een behoefte aan, met name overdekte, sportaccommodaties en verwacht mag worden dat deze behoefte de komende jaren niet zal verminderen, zal een oplossing van dat probleem gezocht worden in combinatiebouw onder de titel: «Vrijetijdsaccommodaties en de sport». Daarbij zal ernaar gestreefd moeten worden om de winstgevende delen van de accommodaties het verlies van de onrendabele delen te doen compenseren.

Met de winst uit kantine, bowlingbaan, discotheek of bedrijfsruimte, wellicht op termijn zelfs uit woningen, zal het verlies van zwembad, sporthal en dergelijke kunnen worden opgevangen. Een relatie met recreatie, toerisme en andere vrijetijdsactiviteiten kan gelegd worden.

Hierbij hoeft niet alleen aan nieuwbouw te worden gedacht. Gemeenten kunnen door verbouw of door andere organisatie-opzet bestaande accommodaties wellicht rendabeler maken door toepassing van de gedachte achter de vrijetijdsprojecten. In Nederland is een enkel project reeds op deze basis gerealiseerd. Een actief te voeren bewustwordingsproces en de bundeling van deskundigheid zal daarop kunnen aansluiten. Natuurlijk zullen de financiële aspecten en de organisatorische vormgeving de aandacht moeten krijgen. Het mogelijk maken van enkele zogenaamde «pilot projects» is in dit verband noodzakelijk.

Voorts zal de mogelijkheid worden gezien een overlegstructuur op landelijk niveau in het leven te roepen ten einde dit proces op te starten en te begeleiden. Daarbij kunnen wellicht ook initiatieven in het kader van de zogenaamde verenigingsaccommodaties worden betrokken. Voorlopig gaan de gedachten uit naar de vorming van een stuurgroep, waarin naast de rijksoverheid ten minste de gemeenten en de NSF vertegenwoordigd zijn. Ik zal op korte termijn een en ander met de beleidspartners en de SNS bespreken.

7. Betaalbaarheid van sportbeoefening

In 1984 zijn drie onderzoeken gestart naar de prijselasticiteit van sportbeoefening, dat wil zeggen de relatie tussen kosten van sportbeoefening en deelneming aan sportbeoefening. Voorts zal onderzoek en voorlichting worden voortgezet omtrent de mogelijkheden van kostenbesparing bij de exploitatie van sportaccommodaties, met name ten aanzien van het beheer en het energiegebruik.

In overleg met de gemeenten en de georganiseerde sport zal worden gezien hoe bepaalde vormen van privatisering in beheer en onderhoud van sportaccommodaties gerealiseerd kunnen worden. Daarbij zullen onder meer de uitkomsten van een landelijke studie voor de gevolgen van privatisering van sportaccommodaties voor gemeenten in de georganiseerde sport worden betrokken. Het is duidelijk dat privatisering grote gevolgen voor de sportwereld met zich meebrengt. Het proces van privatisering zal, zoals de NKS terecht aangaf, dan ook zeker niet te snel mogen verlopen, omdat dit het opnemen van nieuwe taken voor de sport kan belemmeren.

Te zamen met de landelijke sportorganisaties zal worden gezien in hoeverre het mogelijk en wenselijk is de relatie tussen sport en commercie te optimaliseren. Indien daartoe na een diepgaande verkenning aanleiding is, overweeg ik een aparte brief aan de Tweede Kamer met mijn opvattingen op dit punt.

8. Beslissingen met het oog op de toekomst

Om adequaat te kunnen inspelen op de trends (vrije tijd, arbeidsverdeling, besteedbaar inkomen, vergrijzing, bereidheid om als vrijwilliger actief te zijn enz.) waardoor in de komende jaren onze samenleving zal worden beïnvloed, stel ik mij voor een adviesgroep in te stellen die mij en de beleidspartners zal kunnen adviseren over de ook in Europees verband gestelde vraag naar de mogelijke rol van de sport in de komende jaren. Zowel de NSF, de VNG als het IPO hebben hiermee hun instemming betuigd, maar vragen de adviesgroep aan het NSO aan te haken. Ik kan mij daarin vinden. Wel wil ik er dan bij het NSO op aandringen de stem van organisaties die niet rechtstreeks in het NSO zitting hebben, maar wel te kennen hebben gegeven bij de adviesgroep betrokken te worden – ik denk dan met name aan de NFWS, de Stichting Spel en Sport en de Koninklijke Nederlandse – op enigerlei wijze te laten doorklinken.

B. Het accent op kwaliteit van sportbeoefening

Met het oog op de kwaliteitsbevordering, die overigens reeds in het reguliere beleid van de overheid en de sportwereld aandacht heeft, zullen de volgende accenten worden gelegd.

1. Sport en gezondheid

De ontwikkeling van een beleid gericht op het voorkomen van het ontstaan van sportblessures heeft hoge prioriteit. Etiologische en epidemiologische kennis is voor dit beleid richtinggevend. Ook een inzicht in de maatschappelijke kosten voor sportblessures kan dit beleid richting geven.

De beleidsontwikkeling zal in samenwerking met het Nationaal Instituut voor de Sportgezondheidszorg (NISGZ) projectgewijs worden aangepakt.

Maatregelen zullen betrekking hebben op voorlichting, medische advisering en begeleiding, opleiding en scholing, reglementen, arbitrage, accommodatie en materialen. Ten aanzien van het laatstgenoemde zal onderzocht worden welke toepassingsmogelijkheden de Warenwet biedt.

Met de georganiseerde sport zal over het nemen van blessure-preventie-maatregelen worden overlegd, met name ook indien aanwijsbare spelregels een onverantwoorde invloed hebben op het ontstaan van sportblessures.

Ten aanzien van de functie en structuur van de sportmedische advisering en begeleiding zal het beleid in nauwe samenhang tussen de twee betrokken departementale sectoren Sportzaken en Volksgezondheid worden ontwikkeld.

Samenwerking tussen de sportmedische regio's en de basisgezondheidsdiensten zal worden bevorderd. De resultaten van onderzoek naar sportkeuringen, zoals in opdracht van het NISGZ en bij het Instituut Sportgeneeskunde Limburg wordt verricht, kunnen daarbij een ondersteunende werking hebben. Samenwerking tussen de beide genoemde instituten wordt eveneens bevorderd.

Over de vraag hoe de verhouding tussen reguliere en specifieke voorzieningen in de toekomst gezien moet worden lopen de reacties van de NSF en het IPO uiteen. Een ambtelijke projectgroep heeft zich inmiddels over deze vraag gebogen. Naar aanleiding van haar rapport «Sportmedische advisering in het teken van zelfstandigheidsbevordering» ben ik voornemens discussie te voeren met de betrokken organisaties uit het sport- en gezondheidszorgveld. Op basis van die discussieronde zal ik mijn definitieve standpunt in een notitie aan de Tweede Kamer vastleggen.

Naast het NISGZ heeft ook de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV) te kennen gegeven medewerking te willen verlenen aan de beleidsontwikkeling op het gebied van sportmedische advisering en begeleiding en de preventie en behandeling van sportblessures. Waar mogelijk zal ik de LHV hierbij zeker betrekken, gezien ook de nauwe betrokkenheid van de huisarts bij het sportmedisch gebeuren.

In overleg met het NISGZ zal worden gezien in welke vorm doping-onderzoek kan worden verricht en een preventie- en controlebeleid ter zake in samenwerking met de landelijke sportorganisaties kan worden ontwikkeld. Ook in internationaal verband zullen de mogelijkheden van een gezamenlijke aanpak, gericht op het tegengaan van dopinggebruik, worden gezien. Voorts zal aandacht worden gegeven aan de vraag in hoeverre het gebruik van alcohol en tabak tijdens sportontmoetingen of na het sporten kan worden tegengegaan, zonder de sport hierbij in een uitzonderingspositie te plaatsen; een voortrekkersrol lijkt wel bij de sport te passen.

2. Veiligheid in en rondom sport

Verdere afstemming van de reglementering van de landelijke organisaties op de algemene eisen van veiligheid zal in overleg met alle betrokkenen worden voortgezet. Interdepartementaal overleg vormt hier een onderdeel van. Bij dit overleg dient eveneens de afstemming te worden gezien inzake het regelen van sportief gedrag in – niet met het oog op de belangen van de sport – uitgevaardigde wetgeving (Wegenverkeerswet, Luchtvaartwet e.d.). Daarnaast zal in overleg met alle betrokkenen worden gezien in hoeverre de effectuering van de eerdergenoemde reglementering daadkrachtiger en in een breder kader ter hand kan worden genomen.

De totstandkoming van voorzieningen, gericht op verhoging van de veiligheid in en rondom de sport, zal dezerzijds worden gestimuleerd.

Met de beleidspartners en de departementen van Binnenlandse Zaken en Justitie (Politie) zal een discussie worden gevoerd over het vandalisme rond sportmanifestaties en de daaruit voortvloeiende kosten van openbare orde. Deze discussie zal, in samenhang met het overleg tussen de voor sport verantwoordelijke ministers van de Raad van Europa (Malta; mei 1984), zo mogelijk in de loop van 1984 worden afgerond.

3. Opleiding en begeleiding

Op de beleidsvoornemens met betrekking tot de Nationale Sport Academie (NSA) is vooral door de werknemersorganisaties (NFWS, FCN) en de opleidingsinstituten (CIOS-sen) gereageerd; ook de NKS heeft er een opmerking bij geplaatst. Aan de hand van commentaren zal onderstaand waar mogelijk nadere aanscherping plaatsvinden.

Aan de NSF zal worden gevraagd om binnen het kader van de NSA advies uit te brengen op een zestal punten:

a. nascholing voor die CIOS-abituriënten, wier opleiding onvoldoende op de behoeften van de sportwereld is afgestemd. Ik denk hierbij vooral aan hogere kaderfuncties (management, docentenopleiding);

b. coördinatie en auspiciëring van de vrijwilligersopleidingen die tot smalle beroepsopleidingen zijn geworden (zoals bij voorbeeld tennis en judo).

In de reacties op de concept-notitie is aangedrongen op het leggen van een relatie tussen smalle en reguliere beroepsopleidingen. De NSF wordt daarom gevraagd bij haar advies af te tasten in hoeverre de georganiseerde sport het wenselijk en mogelijk acht om binnen de opleiding Sport en Bewegen, ook voor vrijwilligers en topsporters, mogelijkheden te creëren voor een speciale leerroute die opleidt tot beroepsuitoefening in één tak van sport. Evaluatie van de nieuwe Sport en Bewegen-opleidingen vereist overigens een aparte benadering en samenwerking van WVC, O en W, de georganiseerde sport en de vakopleidingen.

In het kader van de afstemming van sport en lichamelijke opvoeding wil ik aandacht besteden aan de herstructurering van het Hoger Beroeps Onderwijs, met name de Pabo's en de Academies voor Lichamelijke Opvoeding. Dit vereist interdepartementaal overleg;

c. hernieuwd onderzoek naar de mogelijkheden tot erkenning van de sportleiders door middel van licentiesystemen;

d. (stimuleren van) onderzoek naar de wijze waarop gesignaleerde kwalitatieve en kwantitatieve kadertekorten in de sport verholpen kunnen worden;

e. formuleren van minimale eisen ten aanzien van inrichting en gebruik van voorzieningen als sportscholen, fitnesscentra e.d. De NFWS en de FCN verzochten op korte termijn een begin te maken met een vestigingsbeleid voor sportscholen en fitnesscentra. Ik wil mede op grond van het advies van de NSF nagaan of het mogelijk is op korte termijn, mede in overleg met het departement van Economische Zaken, aanzetten te geven voor een dergelijk beleid;

f. het ontwikkelen van applicatiecursussen gericht op leiding geven aan en exploitatie en beheer van deze centra. Ook hierbij zullen de mogelijkheden om dit binnen het CIOS-curriculum te ontwikkelen nadrukkelijk in de overwegingen moeten worden betrokken.

Ook bij de uitwerking van de besluiten, die aan de hand van de adviezen zullen worden genomen, zal de NSA worden ingeschakeld. Bij de uitwerking van de besluiten zal nauw overleg met de betrokken instanties noodzakelijk zijn. De NSF heeft te kennen gegeven bij nieuwe initiatieven in ieder geval overleg te zullen voeren met de koepels en landelijke organisaties.

4. Professionalisering en rechtspositiebele vraagstukken

De nog uit te brengen adviezen van de Beraadsgroep Professionaliseringsvraagstukken in de Sport zullen een belangrijke rol spelen bij de verder vormgeving van het beleid op het terrein van beperkte professionalisering. Ten einde de sociale rechtspositie van de beroepskrachten in de sport de haar toekomstige plaats van de internationale samenwerking, in meer in overeenstemming te brengen met die van vergelijkbare groepen werknemers in andere sectoren. Daartoe worden in overleg met NFWS en NSF spoedig stappen ondernomen die uiteindelijk zullen leiden tot regulier arbeidsvoorwaardenoverleg in de sport.

Ook de verdere ontwikkeling van de maatschappelijke begeleiding dient vooral gericht te zijn op het realiseren van mogelijkheden om na afloop van de sportloopbaan een passende werkkring te verwerven, alsmede, zo men dat wil, bij de sport betrokken wil blijven.

Ik ben voornemens om nadat ik met de NSF reeds in eerste aanleg over de problematiek van de externe bemiddeling bij gerezen conflicten bij topsportbeoefening heb gesproken, nader te overleggen. Ik ben en blijf bereid om op verzoek van betrokkenen – maar ook slechts dan – bij ernstig verschil van mening te bemiddelen, als mij blijkt dat de mogelijkheden van de in het geding zijnde landelijke sportorganisaties en de Raad voor de Topsport resp. de NSF ontoereikend zijn.

C. Het accent op de plaats van de sport in de internationale samenwerking

In overleg met mijn ambtgenoten van Buitenlandse Zaken, voor Ontwikkelingssamenwerking en Economische Zaken zal worden nagegaan hoe de sport de haar toekomstige plaats van de internationale samenwerking, in de exportbevordering en in de relatie met de ontwikkelingslanden kan worden gegeven. Het is hierbij van belang te bezien in hoeverre de uitvoering van dit accent plaats kan hebben binnen de huidige nationale sportbeoefening, ten einde het particuliere karakter van de sportvertegenwoordiger, zoals de NSF benadrukte, zoveel mogelijk te behouden.

Uiteraard wil ik streven naar een functionele samenwerking met de NSF op dit gebied, door als coördinerend bewindsman op te treden als het gaat om de relatie tot de verschillende betrokken departementen.

D. Het accent op de afstemming van beleid

Zeker als het gaat om afstemming van beleid zijn daarbij de beleidspartners en vele andere departementen nauw betrokken. Als uitwerking van dit accent neem ik mij het volgende voor:

1. De afstemming van het beleid met de verschillende betrokken departementen zal de komende jaren een centrale plaats in het sportbeleid innemen. Nadrukkelijker dan voorheen zal het Permanent Rijksoverheids Overleg Sport (PROOS) hiervoor worden gebruikt. Daarnaast zal ten aanzien van bestaande raakvlakken op sportgebied nagestreefd worden naar meer permanente bilaterale contacten tussen het departement van WVC en de andere betrokken departementen, zoals Binnenlandse Zaken, Justitie, Landbouw en Visserij, Onderwijs en Wetenschappen, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, alsmede Financiën.

2. De samenhang tussen het beleid van de partners bezien in het licht van:

- a. de samenhang van de sportverschijningsvormen;
- b. het proces van harmonisatie en decentralisatie in relatie tot de verticaal gestructureerde sportwereld waarin impulsen van nationaal en internationaal beleid versterkt doorwerken.

Mogelijk kan een project van een studiegroep hierbij goede diensten bewijzen.

3. De functionaliteit van de landelijke overlegstructuren met name waar het gaat om de samenhang tussen NSO en SNS zal door mij aan de orde worden gesteld. Het IPO acht bestuurlijk overleg op het niveau van de drie overheidslagen nodig.

Ik denk dat een vruchtbaar bestuurlijk overleg, mede ter voorbereiding van het NSO, het sportbeleid in Nederland zeker ten goede zal komen. Ik ben dan ook bereid na te gaan hoe hieraan het beste vorm kan worden gegeven, onder meer in het licht van de autonomie van de verschillende overheden.

4. Afstemming van beleid in de sport omvat mede afstemming en overleg op internationaal niveau. Met name zal op Europees niveau bezien moeten worden hoe het CDDS daarin een meer prominente rol kan spelen. Daarnaast neem ik mij voor initiatieven te ontplooiën en bestaande initiatieven verder te ontwikkelen ten einde tot een hechtere intergouvernementele samenwerking op het gebied van de sport op Europees niveau te komen. Dit met het oogmerk het overheid op het gebied van de sport op dat niveau beter op elkaar af te stemmen en op basis van respect voor de onderscheiden verantwoordelijkheden van de overheid en de sportorganisaties.